

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

Георгій Щокін

**КУЛЬТУРА
І АНТИКУЛЬТУРА:
ХТО КОГО?**

Статті

МАУП

Київ 2003

ББК 71.4(0)
Щ92

Бібліотека журналу “Персонал” заснована у 2002 році

Щокін Г. В.

Щ92   Культура і антикультура: хто кого?: Статті. — К.: МАУП, 2003. — 80 с. — Бібліогр. в кінці розд.

ISBN 966-608-347-7

Збірник статей відомого українського вченого та організатора освіти Г. Щокіна присвячений проблемам сучасного наступу антикультури та збереженню справжніх культурних цінностей. Антикультура, яка впроваджується “**новою елітою**” (псевдоелітою), є нині найбільшою загрозою для збереження і подальшого розвитку людства. Різні прояви антикультури та шляхи її подолання розглядаються в серії статей, які пропонуються увазі читача, небайдужого до долі людства і своєї Батьківщини.

Для широкого читацького загалу.

ББК 71.4(0)+66.5(0)

ISBN 966-608-347-7

© Г. В. Щокін, 2003
© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003

ЗМІСТ

КУЛЬТУРНЕ РОЗМАЇТТЯ І ЗАГРОЗА АНТИКУЛЬТУРИ	5
Наша робота й ініціативи щодо розвитку культурного розмаїття	7
Культура й антикультура	10
Сіонізм як прояв антикультури	11
ТОТАЛІТАРНІ ІДЕОЛОГІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПСИХОАНАЛІЗУ Й РЕЛІГІЄЗНАВСТВА	17
Антикультура та її носії	18
Відродження тоталітаризму	21
Скільки імен у Бога?	23
Хто, ким і для чого обраний	25
Усі, хто увірував, Богом обрані!	27
МЕЗОАМЕРИКАНСЬКІ РЕЛІГІЇ ТА ЇХ СТАРОЗАВІТНІ ПАРАЛЕЛІ	30
Слідами велетнів	32
Мезоамериканська “Біблія”	34
Уїтсипочтлі — ацтекський Єгова?	36
“Бог лівої сторони”	38
Дуалістичні паралелі	41
Коли і чому загине Америка?	45

“СМЕРТЬ ЗАХОДУ” ТА ЖИТТЯ УКРАЇНИ

Роздуми над книжкою американського

патріота 50

Їхня мішень — традиційна суспільна мораль 50

Фундатори “культурної революції” 52

“Інструменти” антикультури 54

“Новий світовий порядок” 56

Ситуація в Україні 57

Що робити? 58

“Борітеся — поборете!” 60

У ПОШУКАХ ІДЕОЛОГІЇ

ДЛЯ НАШОЇ УКРАЇНИ 63

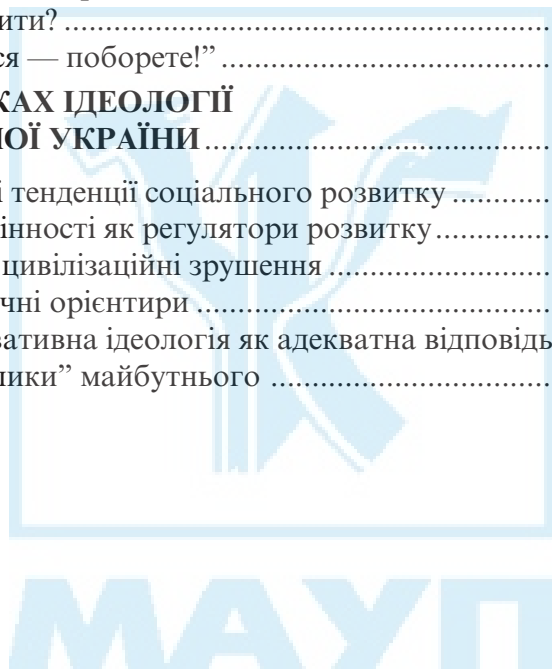
Загальні тенденції соціального розвитку 64

Базові цінності як регулятори розвитку 66

Сучасні цивілізаційні зрушення 68

Ідеологічні орієнтири 70

Консервативна ідеологія як адекватна відповідь
на “виклики” майбутнього 74

КУЛЬТУРНЕ РОЗМАЇТТЯ І ЗАГРОЗА АНТИКУЛЬТУРИ

*Тези доповіді в Центрі імені Заседа
при Лізі Арабських Держав (Абу-Дабі, 2 жовтня 2002 р.)*

Насамперед дозвольте, шановні пані та панове, висловити свою глибоку вдячність за надану мені честь виступати на таких поважних зборах. Я приїхав з України — молодій 50-мільйонній незалежній європейській державі, що утворилася в 1991 році після розпаду СРСР і нині долає важкий шлях національного відродження разом з іншими народами світу. Мені приємно повідомити, що традиційно дружнє ставлення українського народу й усього слов'яно-християнського світу до арабо-мусульманського світу, його історії, традицій і культури залишається незмінно добрим і по-людськи теплим.

На мою долю випала честь очолити інтернаціональну громадську організацію — **Міжнародну Кадрову Академію (МКА)**, штаб-квартира якої розташована в столиці України місті Києві. МКА об'єднує сьогодні представників 60 країн світу. Серед її членів — державні й політичні діячі, громадські та релігійні лідери, вчені й педагоги, бізнесмени і менеджери. Основним завданням діяльності нашої міжнародної громадської організації є підвищення культурно-освітнього рівня націй, що передбачає зміцнення дружби між народами, сприяння збереженню культурного розмаїття світу, про-

тистояння ксенофобії, расизму, шовінізму, нацизму та іншим людиноненависницьким ідеологіям. За цими принципами діє й інша організація, яку я очолюю, — **Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)** — найбільший недержавний вищий навчальний заклад України, в університетах та інститутах якого навчається нині понад 30 тисяч студентів із 20 країн світу. МАУП щорічно випускає понад 100 найменувань наукової й навчальної літератури, а також науково-популярний журнал “**ПЕРСОНАЛ**”. МАУП і МКА послідовно й принципово виступають проти агресії, милітаризму, проти порушення прав людини і прав суверенних держав. Таку нашу позицію підтверджують численні публікації, заяви і виступи, у яких засуджуються злочини НАТО на Балканах і агресія Ізраїлю на Близькому Сході. Переважна частина міжнародного співтовариства категорично проти бомбардувань в Іраку. У цьому кривавому конфлікті тісно переплітаються інтереси сіоністського Ізраїлю та сіонізованих Англії й США*, які нині постають як справжній “**тріумвірат зла**”, як головна вісь агресивного протистояння всьому світові. Це справжні країни-ізгої, які не здатні і не бажають через своє сіоністське керівництво жити в мирі та злагоді з іншими народами.

Саме ця ситуація — а вона може призвести до катастрофічних наслідків для всього людства — спонукала багато людинолюбних організацій і небайдужих засобів масової інформації виступити на захист жертв милітаристської політики оскаженілих країн-агресорів, в основі якої — людиноненависницька ідеологія сіонізму. Я радий, що ці організації і ЗМІ почули голос наших академій і журналу “**ПЕРСОНАЛ**”. Ми

---

* Про сіонізацію керівництва США див., наприклад, дослідження американського конгресмена Д. Дюка “Еврейский вопрос глазами американца” (К.: МАУП, 2002), а про такі самі процеси в Англії — Дуг. Ріда “Спор о Сионе” (М.: Витязь, 2000).

вітаємо також мужню позицію Центру імені Заєда та Ліги Арабських Держав, які багато років ведуть нерівну боротьбу зі світовим злом (а нині воно відкрито про себе заявило) і перебувають під впливом систематичної, добре фінансованої кампанії дифамації.

Наша робота й ініціативи щодо розвитку культурного розмаїття

Серед широкомасштабних акцій Міжнародної Кадрової Академії у справі протистояння расизму, ксенофобії, милітаристській агресії та зміцнення взаєморозуміння між народами особливе значення має **Всесвітня конференція “Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу”**, яка проводиться в Києві під патронатом першого президента України Леоніда Кравчука. У травні 2002 р. цей форум зібрав видатних учених, богословів, громадських і політичних діячів із 25 країн світу, які представляють різні континенти й цивілізації Землі. **Основні положення** моєї доповіді на цій конференції такі*:

1) світова економічна криза, що розпочалася в 70-х роках ХХ сторіччя і яку досі не подолали, породила критичну невпевненість у майбутньому, обіцяному комунізмом і лібералізмом. На думку багатьох дослідників, лібералізм є всього-на-всього утопією, подібною до комуністичної ідеології. Тому тотальний крах марксизму, найімовірніше, є лише провісником краху західного лібералізму. Однак визнана нині нездійсненність лібералізму може призвести до катастрофічних наслідків, зокрема до того, що ліберальні західні держави можуть стати фашистськими;

---

* Див.: *Щёкин Г.* Диалог цивилизаций: новые принципы организации мира. — К.: МАУП, 2002.

2) унаслідок краху комунізму й лібералізму світ стоїть на порозі якісно нових соціальних змін, які можуть спричинитися або до встановлення тоталітарного світового панування з одним центром, або до побудови багатовимірного й багатополюсного світу в усьому його культурному розмаїтті. Водночас тріумф здорового націоналізму після закінчення “холодної війни” свідчить про неадекватність мондіалістської моделі, яка абсолютизує тенденцію до уніфікації всього світу за стандартами західної цивілізації. Звідси випливає принципова неможливість встановлення світового панування якоїсь однієї великої держави, групи держав або однієї цивілізації;

3) оскільки ідеологія комунізму (так само, як і всі інші тоталітарні ідеології) найбільшою мірою відповідала політичній сфері організації суспільства, а ліберальна — економічній, то у майбутньому домінуючою сферою життєдіяльності людства буде духовна, у якій провідне місце належатиме високим духовним цінностям і релігії, культурі, освіті, що ґрунтуються на них. Основними центрами цього нового багатополюсного світу можуть стати арабо-мусульманська і слов'яно-християнська цивілізації, здатні за своїми світоглядними установками жити в мирі й злагоді з іншими культурами;

4) перехід людства до духовної епохи, як свідчить аналіз сучасної ситуації у світі, може викликати різні соціальні катаклізми, пов'язані насамперед з мілітаристською політикою Ізраїлю, Англії й США, які прагнуть встановити світове панування на основі цінностей економічної епохи, що минає. З метою протистояння небезпечним устремлінням країн-агресорів необхідно об'єднати зусилля усіх духовно орієнтованих цивілізацій на міжнародному й міждержавному рівнях;

5) зважаючи на духовну домінанту прийдешньої епохи, основна боротьба зосередиться на культурній та ідеоло-

гічній сферах, де час від часу з'являтимуться різноманітні теорії на взірць концепції “зіткнення цивілізацій” Хантінгтона, практична реалізація якої об'єктивно вигідна лише сіоністам і просіоністським державам, що їх підтримують. Тому основним завданням сучасних представників світових релігій є викриття сіонізму та інших мізантропічних ідеологій, які намагаються використовувати релігію з користолюбною і злочинною метою.

За таких умов особливого значення набуває поглиблення взаємовідносин і співробітництва між ісламом і християнством, про яке говорить у Корані пророк Магомет: “Безперечно, ти переконаєшся, що найсильніше ненавидять тих, хто увірував (мусульман), юдеї й багатобожники. Безперечно, ти переконаєшся, що найбільш дружельюбні до тих, хто увірував, ті, що говорять: “Воістину, ми — християни”. Це через те, що серед них є ієреї й ченці і вони не пихаті” (Сура 5, 82).

У зв'язку з цим мені приємно повідомити, що обидві наші Академії (МКА і МАУП) доклали багато зусиль для встановлення дружніх взаємовідносин між арабо-мусульманським і слов'яно-християнським світами, які за сучасних умов можуть зайняти провідні позиції щодо розширення співробітництва між різними культурами й народами світу. Серед наших практичних ініціатив:

- перший переклад і видання Корану українською мовою (спільно з ісламськими організаціями) для глибокого й широкого ознайомлення українців із духовним світом ісламу;
- прийняття на безкоштовне навчання щорічно кількох палестинців із незаможних родин тощо.

Користуючись нагодою, хочу запросити всіх присутніх взяти участь у здійсненні наших проєктів на благо всіх миролюбних людей Землі та з метою поглиблення взаємовідносин і співробітництва між арабо-мусульманським і слов'яно-

християнським світами, які прагнуть збереження й розвитку багатого культурного розмаїття нашої планети.

Культура й антикультура

Культура (від лат. *cultura* — освіта, виховання, обробка), як відомо, є специфічною ознакою людини й виражається в системі різних, мінливих у часі й просторі позабіологічних способів оформлення тих чи інших видів діяльності (життєзабезпечувальної, пізнавальної та соціонормативної), властивих усьому людству від початку його існування [4, с. 586]. “У цілому притаманні всім людям, — зазначає С. Арутюнов, — у кожній просторово-часової локальної (етнічної, соціальної, конфесійної та ін.) групи ці види діяльності оформлюються різними, більш-менш специфічними саме для цієї групи способами, які в сукупності й становлять її культуру”. Загалом культура є універсальним механізмом адаптації людського суспільства до різноманітних умов природного й соціального середовища, де надзавдання взаємодії усіх підсистем культури полягає в забезпеченні самовідтворення суспільства. “Ті культурні механізми, які в даних історичних умовах працюють на дане надзавдання, можуть вважатися позитивними й прогресивними; і навпаки, явища культури, які перешкоджають його виконанню, наприклад шкідливі пережитки колись доцільних інститутів або антигуманні новоутворення, породжені соціальними суперечностями, можуть розглядатися як антикультура, культура з її від’ємним знаком” [4, с. 587].

Тому надзавданням сучасних істинно культурних спільнот є колективне протистояння будь-яким **антикультурним проявам** у всіх їх антигуманних формах расової й етнічної переваги, мілітаризму й агресії, світової експансії зла й людиноненависництва, нав’язування псевдокультурних цінностей і цінностей, чужих для більшості народів. Проблемам

культурно-цивілізаційного розвитку людства присвятили свої праці видатні мислителі Європи: Платон і Аристотель, Полібій і Дж. Віко, Вольтер і Гердер, Гегель і Фур'є, Данилевський і Шпенглер, Тойнбі і Сорокін, М. Вебер і А. Вебер, Дюркгейм і Геллбрейт, Фурастьє та ін. При цьому багато з них були солідарними у визнанні об'єднувальної ролі світових релігій, які і є найвищими цінностями й орієнтирами історичного процесу (А. Тойнбі, М. Вебер та ін.). Подібне ми зустрічаємо й у Корані, де сказано: “Воістину, не повинні лякатися й не будуть засмучені ті, хто увірував, а також юдеї, сабей і християни — (всі) ті, хто увірував... і хто вершив добрі діяння” [Сура 4, 69]. Іншими словами, прагнення до **найвищих духовних цінностей**, їхня реалізація у повсякденному житті людського суспільства і є основною метою справжньої культури, яка завжди і скрізь протистоїть антикультурним проявам чи то у формі “шкідливих пережитків”, чи то у формі “антигуманних новоутворень”.

На наш погляд, однією з основних перешкод на шляху розвитку культурного розмаїття в сучасному світі, поглиблення взаємовідносин і співробітництва між народами в ім'я миру й процвітання людства є **антикультура**, формами прояву якої є усілякі перекручені ідеології: більшовизм, фашизм і сіонізм.

Сіонізм як прояв антикультури

Для **сіонізму**, який став основою державної політики Ізраїлю, притаманні такі ознаки, як войовничий расизм, шовінізм, насильство, тоталітаризм, мілітаризм, агресія, що максимально зближують його із загальноприйнятим визначенням *фашизму*. Неодноразово засуджували різноманітні прояви сіонізму Генеральна Асамблея ООН, Парламентська Асамблея Ради Європи та інші авторитетні міжнародні організації, а також самі євреї, які виступали проти небез-

пеки юдеонацизму. Термін “юдеонацизм” запровадили у вжиток саме євреї [9; 10 та ін.], які змогли розглядіти людиноненависницьку сутність цієї соціальної патології і відкрито заявити про спроби її тотального поширення: “євреї почали об’єднуватися в таких масштабах, яких не було від часів Христа, і об’єднуватися з доброї волі, з єдиною метою і почуттям сходження на вершину влади” [10, с. 16]. В основі такого об’єднання лежать зазвичай “постулати релігії, спрямовані проти гоїв” (тобто неєвреїв). На думку Е. Кайє, яка виросла в ортодоксальній юдейській родині, “ознакою істинно правовірного хасида чи ортодоксального єврея, так само як і багатьох інших євреїв, є очевидна ненависть до неєвреїв” [1, с. 138]. Ізраїльський професор І. Шаак повідомляє про те, що сіоністи привселюдно й церемоніально спалили сотні примірників Нового Завіту в Єрусалимі [1, с. 106], підтвердивши тим самим цілковиту ідентичність дій німецьких, єврейських чи будь-яких інших *нацистів*, коли вони приходять до влади.

Саме про цю небезпеку ми заявляли на сторінках нашого журналу “ПЕРСОНАЛ”, який опублікував також інтерв’ю рабина Ізраеля Уайза арабському телеканалу “Аль-Джазира”. Рабин Уайз, активіст руху “Натури Карта”, який виступає під девізом “Євреї проти сіонізму”, стверджує, що Тора (святе письмо євреїв) “забороняє створення держави Ізраїль”, що сіоністи виступають проти Бога...”, що “той, хто підтримує сіонізм, тим самим підтримує гріх”. “Сіонізм, — пише рабин Уайз, — є великою проблемою, оскільки сіоністи живуть на крові...” [11].

Це підтверджує у своїх одкровеннях і нинішній прем’єр-міністр Ізраїлю А. Шарон, який колись заявив, що “ми (Ізраїль) почнемо нову війну, вбиватимемо й руйнуватимемо усе більше й більше... Нехай зрозуміють, що ми дика країна, небезпечна для оточення, ненормальна, що ми можемо розлютитися... ми можемо озвіріти... ми можемо просто розпо-

чати Третю світову війну!..” І додав: “брудна робота сіонізму не закінчена, далеко не закінчена” [1]*.

Ця “брудна робота сіонізму” здійснюється не тільки в Ізраїлі, а й далеко за його межами. Наприклад, до вже давно існуючих Всесвітнього та Європейського єврейських конгресів і сіоністських організацій нині долучилися *Сіоністська федерація України* (перша в СНД) та *Євроазіатський єврейський конгрес*, до роботи якого планується залучити Японію, Індію, Монголію, Австралію та інші країни**.

При цьому в сучасному сіонізмі, за визнанням його активістів, серед різноманітних течій (державний, практичний, об’єднаний, релігійний, соціалістичний, ревізійоністський, духовний і навіть сіоністський сіонізм) перемагає найодіозніша — **духовний сіонізм**. Засновник цієї течії Ахад Гаам (Ашер Гінзберг, 1856–1927 рр., уродженець Сквири Київської області), який народився в хасидській родині й одружився з онукою Менахема Менделя Шнеерсона — засновника “ультраортодоксальної юдеонацистської секти в хасидизмі”, “мета якої — всесвітня експансія” [9, с. 22–23]. Саме Ашеру Гінзбергу належить праця “Переоцінка цінностей” (а за даними французької дослідниці Л. Фрай, єврейського публіциста Е. Ходоса та інших джерел [5; 7; 9] — ще й скандально відомі “Протоколи сіонських мудреців”), у якій він відверто викладає свої расистські, юдеонацистські погляди: “Ця нація володарюватиме над іншими. І ця нація є Ізраїль, яка серед інших народів є справді найвищим типом люд-

---

* Нещодавно рішенням суду Бельгії А. Шарона звинувачено у воєнних злочинах, що вже в офіційному судовому порядку та відповідно до загальноновизнаних норм міжнародного права констатує злочинну природу державної влади Ізраїлю, яку нині очолює масовий убивця.

** Див.: “Хадашот”-новости”. — 2002. — Черв. — № 3(89). — С. 4–5.

ства... і має волю стати господарем Всесвіту, незважаючи на те, чого це може коштувати масам нижчих істот і нижчих народів, на лихоліття, від яких вони можуть постраждати” [цит. за: 5, с. 381–382]. Саме найпоширеніший “духовний” сіонізм, заснований Ахадом Гаамом, на думку окремих дослідників, разом з “юдеонацистською сектою” Хабад є візитівкою сучасного нацизму, що прагне до світового панування. Генеральний директор інформаційно-аналітичного агентства при Управлінні справами президента РФ А. Ігнатов стверджує: “Ключовим фактором, що впливає на сучасні глобалізаційні процеси, є діяльність Світового уряду”, влада в якому узурпована “хасидсько-парамасонською групою”, орієнтованою на “інтереси нечисленної еліти, об’єднаної етнічною спорідненістю та ініціацією в ложах деструктивної спрямованості” [2].

Зв’язок сіонізму з масонськими ложами дуже давній. Своєрідним “надмасонством” російський дослідник, доктор наук О. Платонов вважає міжнародну єврейську ложу “**Бнай-Брит**” (“Сини Завіту”), засновану ще 1843 року у США і нерозривно пов’язану з міжнародним сіонізмом [6, с. 425, 443, 475–479]. У 1913 р. за сприяння цієї масонської організації в США було створено так звану **Антидифамційну лігу (АДЛ)**, яку, за словами відомого єврейського публіциста А. Лілієнталя, “можна було б назвати “*єврейським гестапо*” або найбільшою неурядовою системою шпигунства”, з якою “синагоги й рабини безсоромно співробітничать” [12, с. 405–406, 412].

Серед єврейських організацій, які плодяться нині в багатьох державах світу, є й відверто воєнізовані структури, що діють під патронатом посольств Ізраїлю та його спецслужб. Так, в обласних центрах України й інших країн СНД створено організації “**Бейтар**” — воєнізований молодіжний рух, вихованці якого згодом формують підрозділи ізраїльської армії НАХАЛЬ (аббревіатура слів “Воююча мо-

лодь піонерів”). Підрозділи НАХАЛЬ використовуються, як зазначається в Інструкції для вожатого в зимових таборах СНД (видана єврейським агентством “Сохнут” в Ізраїлі), “у бойових діях у тилу супротивника і для знищення гнізд терористів” [11, с. 183]. “Бейтар” входить до “Національної військової організації” (ЕЦЕЛЬ) разом із так званими *ревізіоністами* — членами терористичного, по суті, руху, які діють, відповідно до тієї ж інструкції, “методами насильства й збройної боротьби” [15, с. 120, 129]. У створенні “осередків НАХАЛЬ” бере участь і організація “Молодий страж”, одним з основних принципів якої є “національний фанатизм — сіонізм, що не визнає компромісів” [11, с. 194]. Ці воєнізовані молодіжні організації “*національних фанатиків і терористів*”, покликані “діяти в тилу супротивника”, активно створюються нині в незалежних державах під патронатом посольств Ізраїлю, що не може не викликати обґрунтованої тривоги за національну безпеку цих країн, і насамперед України. При цьому сіоністи (часто люди нерелігійні) використовують старі й досить *безглузді міфи* про “обраність” євреїв. “Саме у процесі секуляризації народився цілком реальний єврейський шовінізм, — стверджує єврейська письменниця й соціолог Х. Арендт. — Уявлення про обраність євреїв перетворилося... на уявлення, що євреї нібито сіль землі. З цього моменту стара релігійна концепція обраності перестає бути сутністю юдаїзму й стає сутністю єврейства” [цит. за: 3, VI].

Таким чином, **сіоністи**, які пропагують і реалізують нині найбільш крайні форми расизму та націонал-шовінізму, є носіями АНТИКУЛЬТУРИ, що роблять заручником своєї небезпечної політики власний народ. Тому боротьба із сіонізмом — це насамперед **БОРОТЬБА ЗА ЄВРЕЇВ**, за їхню свободу від задушливої ідеології сіонізму, за їхнє право й можливість жити серед усіх народів Землі як рівноправний і взаємошанований член світової спільноти. Тисячу разів пра-

вий рабин Израель Уайз, який стверджує: “сіоністи чинять свої злодіяння не тому, що вони євреї, а тому, що вони проти євреїв... Убивці — це ті, хто представляє сіонізм” [8].

Література

1. Дюк Д. Еврейский вопрос глазами американца. Мое исследование сионизма. — К.: МАУП, 2002.
2. Игнатов А. А. Стратегия “глобализационного лидерства” для России. Первоочередные непрямые стратегические действия по обеспечению национальной безопасности // Независимая газета. — 2000. — 7 сент.
3. Назаров М. В. Закон об экстремизме и “Шулхан арух” // Имперский Курьер. — 2002. — № 1. — С. 1–8.
4. Народы мира: историко-этнографический справочник / Гл. ред. Ю. В. Бромлей. — М.: Сов. энциклопедия, 1988.
5. Платонов О. А. Загадка сионских протоколов. — М.: Родник, 1999.
6. Платонов О. А. Терновый венец России. Тайная история масонства. 1731–2000. — М.: Русский вестник, 2000.
7. Тайный вождь иудейский: Пер. с фр. — Берлин, 1922.
8. Тора запрещает создание государства Израиль // ПЕРСОНАЛ. — 2002. — № 7. — С. 8–11.
9. Ходос Э. Еврейский синдром — 3. Забавные протоколы сионских мудрецов. — К.: Интертехнология, 2002.
10. Шамир И. Опасные связи. Начало конца еврейского послевоенного господства? // ПЕРСОНАЛ. — 2002. — № 5. — С. 16–17.
11. Юность впереди. Образовательная программа о еврейской сионистской молодежи. Инструкция для вожатого в зимних лагерях СНГ / Сост. Ури Коэн. — Еврейское агентство в Израиле “Сохнут”, 1997.
12. Lilienthal A. M. The Zionist Connection II (What Price Peace?). — North American, New Brunswick, New Jersey, 1982.

ТОТАЛІТАРНІ ІДЕОЛОГІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПСИХОАНАЛІЗУ Й РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

XX століття назавжди увійшло в історію людства як століття небачених досі світових воєн і жахливих соціальних потрясінь, що коштували людству мільйонів жертв. У ті часи всесвітній і всенищівний Молох заправляв і упивався гекатомбами жертв, що принесли йому поплічники людиноненависницьких псевдовчень. Його дітища — *три тоталітарні ідеології XX століття* — визначили логіку кривавих подій століття, що минуло. Сподіватимемося, що минуло назавжди.

Сіонізм, більшовизм і фашизм, незважаючи на зовнішню відмінність, мають глибоку спорідненість, суть якої полягає у протистоянні культурному розмаїттю світу, у прагненні уніфікувати його тотальним знищенням супротивників “нового порядку на віки”. Необхідним соціальним ладом, що забезпечує існування таких ідеологій, є **тоталітаризм**, який, у свою чергу, спирається на маргінальні й люмпенізовані елементи, що нерідко є основними носіями соціальної патології, і водночас вербує їх. Ця люмпенізована й маргінальна маса, перебуваючи під антикультурним впливом псевдовчень, формує відповідні **типи соціального характеру**, дослідження яких стосується зазвичай царини психоаналізу або клінічної психіатрії.

Тоталітарна ідеологія цілковито перебудовує суспільство, його економічне, соціальне, духовне і навіть повсякденне життя створенням системи політичного панування, що ґрунтується на насильстві і здійснюється цілісним військово-бюрократичним апаратом. При цьому створюються і широко впроваджуються міфологеми про якусь *обраність, винятковість, безпрецедентність* певної раси, нації чи соціального класу, яка з огляду на свою “неповторність” нібито має “природне право” керувати іншими расами, народами і соціальними групами й навіть знищувати їх.

На думку різних дослідників, в основі ідеології сучасних форм тоталітаризму лежать, з одного боку, **ідеологічні концепції** Джентиле, Муссоліні, Гітлера й Розенберга, а з іншого — ідеї “лівих комуністів” і Троцького. У зв’язку з цим розрізняють два варіанти тоталітаризму: праворадикалістський (фашизм і націонал-соціалізм) і лівоекстремістський [6, с. 352]. Однак автори досліджень, присвячених тоталітаризму, наполягають на спільності різноманітних його форм, оскільки природа всіх тоталітарних ідеологій спільна своїм *антикультурним змістом*. Наприклад, М. Бердяєв вважав, що схильність єврейського народу до інтернаціоналізму “є лише зворотним боком його хворобливого націоналізму” [1, с. 82–83]. Про роль євреїв (які створили свого часу сіонізм) у розробці й реалізації тоталітарної більшовицької ідеології сьогодні вже широко відомо, у тому числі завдяки останнім працям Нобелівського лауреата О. Солженіцина [7].

Антикультура та її носії

Культура — це історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, виражений у типах і формах організації соціального життя, взаєминах

між людьми, а також у матеріальних і духовних цінностях, які вони створюють. Поняття “культура” вживається, виходячи з Великого енциклопедичного словника, для характеристики певних епох, конкретних суспільств і народів, основних сфер соціального життя, у вужчому значенні — духовної сфери життєдіяльності людей [2, с. 607]. Усі ці визначення підкреслюють *життєствердний* (або, якщо скористатися психоаналітичною термінологією, біофільний) зміст культури, який забезпечує самовідтворення й розвиток людських спільнот у їх величезному розмаїтті. Звідси випливає, що не всі соціальні механізми, світоглядні структури, способи й форми людської діяльності стосуються культури, а лише ті з них, які сприяють самовідтворенню й розвитку суспільства в умовах співіснування різних соціокультурних систем. Тим часом прояви **антикультури**, яка протиставляє себе навколишньому культурному розмаїттю, ставлять під загрозу власне відтворення, що за своїм змістом близьке до соціокультурного *суїциду*. Щодо цього цікавою є заява відомого ізраїльського вченого, професора військової історії Єврейського університету в Єрусалимі Мартіна ван Кревелда, яку він зробив у голландському виданні *Elsevier* 5 лютого 2003 р.: “Ми (*тобто Ізраїль*. — Г. Ш.) володіємо кількома сотнями атомних боєголовок та ракет і можемо запустити їх по цілях у всіх напрямках, можливо, навіть по Риму. Більшість європейських столиць є цілями наших військово-повітряних сил. <...> Ми здатні знищити світ разом із нами, і я можу вас запевнити — це станеться ще до того, як Ізраїль загине сам”.

Антикультура базується на певному типові особистості, соціальному характерові, який у сучасній науці дістав назву “авторитарного”, і водночас формує його [6, с. 6]. Такі риси **авторитарного типу особистості**, як агресивність, прагнення до влади, ненависть до представників інших етнічних груп і стереотипність мислення, дають ученим підстави розгля-

дати цей тип як основу для виникнення тоталітарних режимів. Прихильники цієї концепції пов'язують факт перемоги фашизму в Італії та Іспанії і нацизму в Німеччині з проявом у суспільствах цих держав певних соціально-психологічних рис, які формують “*фашизоїдний*” соціальний характер. Цей тип особистості вважається масовим, через що сучасні *ліберально-демократичні режими* можна розцінювати як “фашизоїдні”, тобто такі, що несуть у собі постійну загрозу фашизму (ймовірно, це й відбувається нині в Ізраїлі, Англії і США). На думку, наприклад, Т. Адорно та його прихильників, “політичні настанови авторитарної особистості полягають у некритичному ставленні до існуючих порядків і в шаблонності мислення, яке характеризується стереотипами пропаганди, святенництвом, презирством до бідних, в орієнтації на владу і силу” [6, с. 7].

Психопатологічна палітра авторитарної особистості містить кілька різновидів, у тому числі *садистсько-мазохістський* та інші подібні патологічні типи характеру (наприклад, некрофільний), основою яких, за Е. Фроммом, виступає “найбільш злоякісна деструктивність і нелюдськість”, що є водночас “найтяжчим патологічним станом” [5, с. 170]. Типовими рисами *некрофільного характеру* є установка на володіння, владу й силу, орієнтація на минуле, механічне сприйняття життя і примусовий педантизм, садизм, схиляння перед технікою, особливого роду відчуженість [5, с. 192]. Такі самі риси притаманні носіям мізантропічних ідеологій типу *фашизму, більшовизму і сіонізму*. Загалом некрофілія (типовими некрофілами були Л. Троцький, А. Гітлер, Й. Сталін) “є найхворобливішою і найнебезпечнішою серед усіх життєвих орієнтацій, на які здатна людина” [10, с. 35].

Таким чином, антикультура, яка перешкоджає природному самовідтворенню усього багатокультурного та розмаїтого людства і спирається на *тоталітарну організацію*

суспільства і той тип соціального характеру, що їй відповідає, становить **найбільшу загрозу** для сучасного світу і потребує колективних зусиль для її приборкання. Сьогоднішні агресивні заклики лідерів США, Англії та Ізраїлю свідчать про відродження патологічних некрофільних тенденцій у державній політиці цих країн, що може призвести до повторення страхіть світових воєн і революцій ХХ століття, розв'язаних відомими всьому світові некрофілами, наділеними державною владою.

Відродження тоталітаризму

Як зазначалося, політичним середовищем “проживання” різних типів авторитарної особистості є тоталітаризм. Він спирається на *маргінальні й люмпенізовані елементи*, які відзначаються соціальною аморфністю, дезорієнтованістю, пристрасстю до руйнування, ненавистю до інших соціальних та етнічних груп через наявність у цих груп стабільного життєвого укладу, визначеності етичних принципів, законно придбаної власності і т. ін. [6, с. 351]. Процес становлення й утвердження тоталітаризму поряд із люмпенізацією суспільства передбачає насильницьку “організацію” суспільного життя за принципами “надзвичайного стану”, що супроводжується *мілітаризацією*. Це досягається застосуванням прямого **терору**, ініційованого зверху, який активно підтримується й здійснюється люмпенізованою частиною суспільства (у тому числі й *люмпен-інтелігенцією*). Форма збройного терору створює модель “соціального порядку”, відповідно до якої структурується усе суспільство. Домінуючою формою соціальних відносин в умовах тоталітаризму є політика, що ґрунтується на прямому насильстві, тому “*політизація*” тоталітарного суспільства неминуче супроводжується його мілітаризацією і бюрократизацією [6, с. 352]. Така ситуація характерна нині для Ізраїлю, який будує своє май-

буття на войовничій ідеології **сіонізму**, що, як і фашизм, є однією з форм нацизму й расизму.

Однак політика неминує пов'язана з **економікою** — певним способом ведення національного господарства, що є основою життєзабезпечення етносу. Дослідники вирізняють **три основних джерела** такого життєзабезпечення: власне виробництво матеріальних і духовних благ, відкриття (воєнна) і латентна (паразитівання) агресії. За свідченням ООН і єврейських авторів, на державу Ізраїль “чекає ще багато роботи, щоб позбутися титулу чемпіонів світу з неробства, перестати сподіватися на подачки з-за кордону” [11]. Ізраїльський робітник, наприклад, виробляє продукції на 30 тис. доларів США на рік, що нижче від показників італійських робітників, “які вважаються дуже неефективними працівниками”. При цьому “в усьому світі продуктивність праці з року в рік підвищується, а в Ізраїлі цей показник знижується на піввідсотка щорічно”. Середній ізраїльтянин виробляє на 25 % менше за європейця і на 50 % менше — за американця. Обсяг валового національного продукту на душу населення за останні два роки знизився на 10,8 %, водночас 16 % працездатного населення в країні не працює, задовольняючись соціальними допомогам, що й становить “базову проблему ізраїльської економіки”. Саме тому “Ізраїль очолює світову таблицю ледарів” [11]. Природно, що в умовах не досить ефективного власного виробництва (причиною якого, за свідченням єврейського видання, є банальні лінощі) держава може використовувати тільки два джерела життєзабезпечення, що залишилися: воєнну агресію і паразитівання.

Основою для реалізації такої “життєзабезпечуючої стратегії” стає відповідна *ідеологія*, що є необхідною умовою для “політизації” соціального життя за тоталітарним зразком. Як відомо, державною ідеологією Ізраїлю є сіонізм, що

безсоромно експлуатує ідею “обраності” євреїв. Ця ідея міститься в юдейській релігії, зокрема в текстах Тори, більше відомої християнам як Старий (тобто застарілий, колишній) Завіт. При цьому *юдаїзм*, згідно з релігієзнавчими дослідженнями, у різні періоди свого розвитку (в загальних рисах він сформувався в I тис. до н. е.) відчув вплив єгипетської, шумеро-акадської й особливо іранської (зокрема зороастрійської) релігій, а пізніше — синкретистсько-гностичної містики [3, т. I, с. 581]. Інакше кажучи, ця релігійно-міфологічна система є результатом *багатокультурного синтезу* й історичного взаємовпливу різних народів і спадково пов’язана з більш ранньою західносемітською системою вірувань (до західних семітів, окрім євреїв, належать також стародавні ханаанці, фінікійці, палестинці, сирійці та багато інших народів).

Скільки імен у Бога?

Західносемітські вірування у період формування юдаїзму були, очевидно, *генотеїстичними* (генотеїзм — поділ первісно єдиного Бога на кількох богів, які мають різні функції та імена). З часом генотеїзм може переходити в політеїзм (багатобожжя), а згодом можливий і зворотний процес: політеїзм поступово трансформується в *монолатрію* (виокремлення з безлічі божеств “головного бога”), а потім у *монотеїзм* — віру в єдиного Бога-Творця. Наприклад, у релігії стародавніх римлян у міру посилення монотеїстичних тенденцій “цар богів” Юпітер (якого ототожнювали з грецьким богом Зевсом) розглядався не лише як верховний, а й “як єдиний Бог, який усе породжує й приймає в себе” [3, т. II, с. 679–680]. На думку доктора філософії, права і політичних наук П. Мірчука, “першим шанувальником одного, єдиного Бога був єгипетський фараон Ахнатон. Він більш як за сто

років до Мойсея запровадив у Єгипті як обов'язкову віру в одного Бога — Адона. Від нього перейняв Мойсей пізніше віру в одного Бога і навіть ім'я Адон запровадив у єврейську релігію як Адонай [4, с. 38]*.

Справді, *Tora* юдеїв (яка стала основою для Старого Завіту християн) містить згадки про кілька імен Бога і складається вона з пам'яток літератури XII–II ст. до н. е., написаних давньоєврейською й арамейською мовами. Свого сучасного вигляду Біблія набула порівняно недавно. Оскільки в давньоєврейській писемності вживалися тільки приголосні звуки, а необхідні голосні передавалися усно, то первісний біблійний текст не мав голосних. У формі різних підрядкових знаків їх ввели в VII ст. н. е. єврейські рабини-мазорети (від євр. “мазор” — передавати), унаслідок чого сучасний єврейський текст дістав назву мазоретського. Крім того, Біблія перекладалася іншими мовами. Найавторитетнішими її **перекладами є:** *грецький* — Септуагінта, виконаний, за переказом, 70 єврейськими старійшинами (звідси його назва) для потреб александрійських юдеїв в епоху Птолемеїв (близько III–II ст. до н. е.); *латинський* — Вульгата (від лат. *Vulgatae* — проста, народна), здійснений Ієронімом Блаженним у 384–405 рр. безпосередньо з єврейського тексту; *слов'янський* — братів Св. Кирила і Мефодія (за його основу взято грецький переклад LXX) IX ст. і *російський* — Синодальна Біблія, зроблений порівняно недавно (середина XIX ст.) з єврейського (мазоретського) тексту [8, т. I, с. VI–VII]. При цьому в усіх перекладах різні божественні імена (заради зручності або з якоюсь іншою метою) замінили одним словом — “Бог”.

---

* Проблема запозичення стародавніми євреями багатьох постулатів своєї релігії із релігійно-міфологічних систем інших народів присвячена праця визначного українського письменника й мислителя І. Франка “Сотворення світу” (див. [9]).

Наймення єдиного Бога, яке найчастіше зустрічається в біблійних текстах, — Єгова (Ягве) — тлумачиться як “буття”, “присутність”, “творець”, “той, хто творить подих” або “той, хто сипле блискавками й дощем” (тобто громовержець, бог родючості) і, нарешті, “бог, що говорить”. Це ім’я згадується в Біблії понад сім тисяч разів і означає бога — заступника давньоізраїльського союзу племен. За давньоєврейськими переказами, ім’я Єгова вважалося страшним, і тому вимовляти його міг тільки первосвященик лише один раз на рік у “свята святих” Єрусалимського храму. Замість “невимовного” імені Ягве вживалося ім’я Адонай, яке буквально означає “Господь мій” або “Господь усього”. Ще одним з імен Бога в юдейській традиції є ім’я Саваоф, що означає “Господь воїнства”, “вседержитель”, “владика сил”. Для вираження квінтесенції, найвищого ступеня якості надприродності і повноти божественності в особі єдиного Бога використовувалося ім’я Елогім, яке згадується у Біблії близько двох тисяч разів (корінь “ел” вживався і в інших семітських іменах Бога — наприклад, Аллах) [3, т. II, с. 6].

Хто, ким і для чого обраний

Архаїчна біблійна образність зберегла деякі релікти найдавніших загальних семітських уявлень про Ела як про крилатого сонячного бога, відомого, наприклад, у Фінікії й у Біблі. Це ім’я також співзвучне з ім’ям Бога Всевишнього (євр. *Ел-Еліон*), яке згадується в Біблії і первосвящеником якого є Мелхіседек (буквально — цар правди), цар Салимський (імовірно, правитель Єрусалима, ще не захопленого євреями). Саме Мелхіседекові *Авраам* — родоначальник євреїв та юдаїзму — віддає на знак свого шанування й підпорядкування “десяту частину з усього” свого май-

на (Буття, 14:18-29)*, підкреслюючи тим самим незаперечно високе в ті часи становище “Бога Вишнього”, “Владыки неба і землі” — Ел-Еліона — та його священнослужителів [8, т. I, с. 97].

На думку православних коментаторів Біблії, Мелхіседек був останнім представником **універсального світового священства** (яке існувало, ймовірно, до біблійного Потопу), а Ел-Еліон — це ім’я **Істинного Бога**, яке згадується і в інших місцях Святого Письма (Числа, 24:16; Второзаконня, 32:18; Псалми, 7:18, 9:2 та ін.), де він зображений “як найвища світова сила і верховне панування, що простирається на весь Всесвіт”. Те саме ім’я мало і верховне божество фінікійців, які пам’ятали, очевидно, ще задовго до приходу євреїв у Ханаан (нинішня Палестина) “про Істинного Бога” [8, т. I, с. 98].

Згідно з єврейським текстом Біблії, за сім “перших днів” світ створив саме *Елогім*, ім’я якого співзвучне з Ел-Еліоном і Аллахом. Імення Єгова з’являється тільки в другому розділі Книги Буття. Це давало підставу багатьом дослідникам біблійних текстів розрізняти час створення різних частин Біблії (найдавніші елогістичні й пізніші єговістичні). При цьому православні тлумачі Біблії, які визнають *єдність Бога* під різними іменами, пояснюють, що Єгова — це здебільшого ім’я Бога Старого Завіту, а ім’я Елогім означає Бога як усемогутнього Творця Всесвіту [8, т. I, с. 16].

Такі розбіжності, мабуть, спостерігаються й у розповіді про порятунок Ноя та його сім’ї після Всесвітнього потопу. Благословляючи своїх синів, Ной говорить: “...благословен Господь Бог (Єгова) Сима... Нехай поширить Бог (Елогім) Яфета, нехай живе в шатрах Сима!” (Буття, 9:26–27). Таким чином, Єгова тут названий власним богом *Сима* — родона-

---

* Святе Письмо Старого та Нового Завіту. — Українське Біблійне Товариство, 1992.

чальника семітських народів (у тому числі єврейського), а Елогім, який, відповідно до Тлумачної Біблії, є “універсальним Владикою і Творцем світу”, опікується індоєвропейським “прабатьком” Яфетом, якому пропонується “жити в шатрах Сима”, очевидно, на одвічно семітських землях. Тому коли сучасні сіоністи, які вважають себе “богообраним” (а точніше — “*єговообраним*”) народом, захоплюють арабські землі, що не належать їм, посилаючись на Біблію (у деяких місцях якої окреслено кордони землі обітованої), то їм варто нагадати про це розпорядження Старого Завіту (або юдейської Тори). Інакше буквально сприйняття біблійних текстів може призвести до нових кривавих переділів світу, що, на щастя, не входить до планів більшості сучасних народів.

Усі, хто увірував, Богом обрані!

Знання про існування кількох імен єдиного Бога вкрай необхідне, оскільки багато християн, які читають один із перекладів єврейської Біблії, як правило, не бачать якихось розбіжностей в іменах Творця і змушені приймати на віру версію “обраності Богом”, яку використовують сіоністи для обґрунтування *доктрини расово-етнічної вищості*. Імена Бога в Біблії походять від імен різноманітних божеств західносемітських релігій, які в міру розвитку монотеїстичних тенденцій (що спостерігаються, як ми бачили, на певному етапі розвитку й в інших релігійно-етичних системах) з часом зливаються в образ єдиного Бога, який має різні аспекти, функції й іпостасі. Наприклад, на думку деяких дослідників, “культ бога на ім'я *Ягве* (Йагве, Йєво) з давніх-давен існував у різних західносемітських племен”, де він інколи ототожнювався з богом моря, деспотичним і жорстоким володарем водяної стихії *Йамму* [3, т. I, с. 596–597]. Вважа-

ється, що “спочатку бог на ймення Ягве шанувався тільки одним із давньоєврейських племен — коліном Юди” (припускалося навіть, що за біблійним *Молохом* приховується сам Ягве, якому в добіблійній традиції приносилися людські жертви) і лише пізніше став головним божеством, богом — заступником давньоізраїльського союзу племен, після чого його ім’я потрапило в біблійні тексти [3, т. II, с. 169, 688].

У зв’язку з цим цікавою є назва держави Ізраїль, що перекладається, відповідно до коментаторів Біблії, як “*Богоборець*” [8, т. I, с. 190].

З історії відомо, що перший, справжній Ізраїль був знищений Ассирією ще в 722 р. до н. е., або майже три тисячі років тому, а 10 із 12 давньоєврейських племен (тобто дійсні, етнічні ізраїльтяни), які населили його, були виведені з поневоленої країни і зникли *безвісти* серед інших народів стародавнього світу. Вигнанням двох єврейських колін, які залишилися, закінчилася історія Юдеї (з остаточним зруйнуванням Єрусалима в 70 р. н. е.). Подальші спроби юдеїв створити державні утворення (у VI ст. — у Месопотамії та Ємені, у VIII–IX ст. — у Хазарії, у X–XII ст. — в Ефіопії) також не були успішними, і про них сьогодні пам’ятають лише історики. Можливо, мав рацію В. Соловйов, коли писав: “Доведений до крайнього напруження, націоналізм занепащає народ, який захоплюється ним, перетворюючи його на ворога людства, яке завжди виявиться сильнішим від окремого народу” [цит. за 7, с. 13].

Такий довгий екскурс у біблійне вчення про імена ми зробили для того, щоб зрозуміти, що всі ми, хто вірує в Єдиного й Істинного Бога і служить, а не протиборствує Йому, є *богообраними й благословеними народами*, які прагнуть розвитку й відтворення самобутньої культури, її природного й взаємозбагачуючого співіснування з численними етносами і культурами даної нам Богом Землі. Носії ідей етнічної, класової чи культурної винятковості, які протиставляють себе

решті людства, є, по суті, носіями антикультури, маргінальними й люмпенізованими особистостями, які страждають на некрофільські і суїцидальні устремління, що спонукало їх до непростимого богоборства й людиноненависництва. А це несумісно ні з Божим промислом, ні з призначенням Людини.

Література

1. *Бердяев Н.* Философия неравенства. — М., 1990.
2. *Большой энциклопедический словарь.* — 2-е изд. — М., 1998.
3. *Мифы народов мира.*: Энциклопедия: В 2 т. / Гл. ред. С. А. Токарев. — М., 1992.
4. *Мірчук П.* Зустрічі й розмови в Ізраїлі / Упоряд. і передм. Б. Вовк. — Львів, 2001.
5. *Овчаренко В. И.* Психоаналитический глоссарий. — Минск, 1994.
6. *Современная западная социология.* — М., 1990.
7. *Солженицын А. И.* Двести лет вместе. — М., 2002.
8. *Толковая Библия, или Комментарий на все книги Св. Писания Ветхого и Нового завета:* В 3 т. — 2-е изд. — Стокгольм, 1987.
9. *Франко І.* Сотворення світу. — К., 2003.
10. *Фромм Э.* Душа человека. — М., 1992.
11. *Шахар Гиносар.* Избранный народ и его статистика // Еврейский обозреватель. — 2002. — № 22/41.

МЕЗОАМЕРИКАНСЬКІ РЕЛІГІЇ ТА ЇХ СТАРОЗАВІТНІ ПАРАЛЕЛІ

Термін “*Мезоамерика*” позначає географічний і культурний район, що охоплює дві третини материкової Мексики, а також Гватемалу, Беліз, Сальвадор, Панаму, Гондурас, Нікарагуа і Коста-Рику (тобто Центральну Америку). В індіанців Мезоамерики (ольмеків, майя, тольтеків, ацтеків та ін.) багато століть тому існували досить розвинені *державні утворення*. Племена, які жили на північ та південь від Мезоамерики, перебували на нижчому рівні розвитку. При цьому, незважаючи на відмінності у мовах та історичних долях окремих етнолінгвістичних груп, релігія і міфологія індіанців Мезоамерики були, на думку сучасних релігієзнавців, **єдиними**, хоча й зазнавали згодом певних стадіальних змін [8, т. I, с. 516].

Така єдність релігійно-міфологічних уявлень мезоамериканських індіанців і їхня відмінність від інших індіанських племен спонукали вчених до пошуків географічної та культурної *прабатьківщини* перших поселенців Мезоамерики. Наприклад, в академічних колах існувала теорія, що мезоамериканці мігрували з Єгипту. Її аргументували фактами будівництва пірамід і використання ієрогліфів обома давніми цивілізаціями. Інші дослідники вважали, що ці народи прийшли з Азії або перепливши Тихий океан, або поступово мігруючи на південь уздовж західного узбережжя Амери-

ки. Деякі вчені стверджували, що азійські культури значною мірою вплинули на регіон Мезоамерики (зокрема, коста-риканський), прищепивши буддистські традиції Новому Світові понад два тисячоліття тому. Цей підхід, що дістав назву “*дифузійністського*”, ґрунтується на існуванні серії подібних рис, виявлених у Камбоджі, Індії, Китаї й обох Америках. Крайніми прикладами такого підходу є теорія ХІХ ст. про те, що зниклий континент Атлантиди був прабатьківщиною давніх американських цивілізацій, або гіпотеза англійця Кінгсборо, згідно з якою корінні жителі Мезоамерики були нащадками десяти загублених племен Ізраїлю. А Ерік фон Данікен узагалі наполягав на неземному походженні давньоамериканських цивілізацій [14, т. I, с. 131–132].

Згідно із сучасними уявленнями, предки індіанців (які були американоїдною гілкою великої монголоїдної раси) прийшли до Америки з Північно-Східної Азії в епоху пізнього палеоліту (тобто близько 10–30 тис. років тому) чи навіть значно раніше (понад 60 тис. років тому). За деякими даними, до ХІV–ХІІ тис. до н. е. вже була заселена вся Північна Америка і частина Південної (повне її заселення датується VIII тис. до н. е.), а більш ранніх слідів людини на Американському континенті, як твердять сучасні дослідники, поки що не виявлено [19, с. 16]. Однак дуже переконливим залишається висновок сучасної антропології: американські неоантропи-монголоїди (індіанці) за своїм антропологічним типом більш давні, ніж сучасні азійські, причому південноамериканські індіанці старші за північноамериканських [12, с. 378].

Таким чином, заселення Американського континенту або відбувалося в напрямку з півночі на південь кількома віддаленими у часі міграційними хвилями (і тоді більш ранні переселенці виявилися на півдні материка, а пізніші — на його півночі), або домінуюча нині теорія заселення Америки може бути переглянута на користь іншого погляду, а саме прибуття перших поселенців до центральноамериканського

регіону океаном. Міфи про походження й міграцію племен самих індіанців оповідають про їхню історичну мандрівку з легендарної прабатьківщини, про прибуття через моря (чи навіть із зірок), про війни з сусідніми племенами. Особливе місце в мезоамериканській міфології посідають перекази про велетнів [8, т. I, с. 513–514].

Слідами велетнів

Соціальна історія Мезоамерики починається приблизно 1800 р. до н. е. з розвитком **ольмекської культури**, яку деякі дослідники називають “*материнською культурою Мезоамерики*” і сліди якої виявлено поблизу узбережжя Мексиканської затоки [14, т. I, с. 136]. Це зовсім не означає, що ольмеки створювали свою культуру на “рівному місці”, оскільки відомо, що в цьому регіоні вже з V тис. до н. е. відбувалися процеси доместикації і поширення вирощування маїсу, а також існував матриархальний культ верховного багатofункціонального божества — так званої “Богині з косами”, яка уособлювала одночасно небо й землю, життя й смерть [8, т. I, с. 516]. Та й сама назва “ольмекська культура” є умовною і походить від імені ольмеків — невеликої групи племен, які проживали на цій території значно пізніше (у XI–XV ст.) [2, с. 841]. Нині збереглися лише невеликі залишки колись величних культових споруд: пірамід, платформ, статуй.

Один із ритуальних центрів ольмеків розташовувався в *Сан-Лоренцо* (на території сучасної Мексики). Остаточно сформувавшись до 1200 р. до н. е., він був раптово зруйнований у 900 р. до н. е. Багато його релігійних та історичних пам'яток були пошкоджені й зникли під землею. На цій ділянці археологи знайшли понад 200 ритуальних пагорбів, а також кілька багатотонних *кам'яних голів*, увінчаних чимось схожим на шолом, які мають явні негроїдно-австралоїдні

риси (ці голови разом з іншими величезними кам'яними монументами були висічені в горах, розташованих на відстані більш як 70 км від ритуального центру). Одним із найбільших досягнень мезоамериканської культури був винахід ольмеками надзвичайно точного *календаря*, що проіснував кілька тисяч років [14, т. I, с. 138–139].

Образи **велетнів** притаманні практично всім релігійно-міфологічним системам світу, де вони являють собою групу антропоморфних істот гігантського розміру, що належать до міфічного часу творення або до епічної героїчної епохи. Ці велети, як правило, виконують функції чудовиськ і гинуть від рук богів, що часто символізує зміну *міфічних поколінь*. Згідно з різними міфами, велетні існували в період до встановлення нинішнього світу й пантеону богів, а перемога над ними означає перемогу над *Хаосом* і крок до встановлення *Космосу* (сюди ж належать мотив розчленовування гігантської істоти і створення світу з його частин) [14, т. I, с. 228].

У *Біблії* (Старому Завіті) також згадуються велетні — покоління велетнів (“*нефелим*”) і “сильних, здавна славних людей” (“*гібборим*”), а давньогрецька міфологія знає покоління титанів, гігантів та інших велетенських істот. Згадки про існування в незапам'ятні часи деяких гігантських рас і пов'язаних з ними міфічних поколінь містяться й у багатьох інших давніх переказах (наприклад, у давньоіндійських, давньоіранських, германо-скандинавських, де “перша небесна війна” між різними групами божеств є кінцем “золотого віку”) [8, т. I, с. 142]. Відомо, що в давньогрецькій міфології (у переказі Гесіода, XVI–VII ст. до н. е.) вирізняли “золоте”, “срібне”, “мідне”, “героїчне” й нинішнє, “залізне”, покоління. Ці *п'ять* поколінь, або міфічних епох, що змінювали одна одну, були відомі й мезоамериканським індіанцям, які знали про причини загибелі кожної попередньої епохи (остання з них, як і в *Біблії*, завершилася потопом).

Мезоамериканська “Біблія”

Спадкоємцями ольмеків у Мезоамериці стали **майя**, у містах-державих яких набула подальшого розвитку давньоамериканська цивілізація, зокрема й *ісрогліфічна писемність*. Письмо такого самого характеру було в I тис. до н. е. в ольмеків (також майямовних), культура яких тісно пов’язана з культурою майя і передувала їй.

Манускрипт майя мав дерев’яну або шкіряну палітурку, а поруч із письменами розміщувалися різнобарвні малюнки [5, с. 278–279].

Окрім залишків писемності, що пережили іспанське завоювання Мезоамерики на початку XVI ст., дослідник має також можливість ознайомитися з перекладами вибраних писемних документів колоніальної епохи, включаючи такі багаті деталями звіти, як “Пополь-Вух”, або “Книга Ради”, “Книга Чілам-Балам” (“Книга Пророка Ягуара”), “Легенда про Сонця” тощо [14, т. I, с. 124]. Кожний з цих документів, написаний мовою майя чи науатль та іспанською (після завоювання), містить багато інформації про релігійне життя й обряди, погляди на війни, владу монархів, долю людини на землі і “життя після смерті”. У них зустрічається й образ “Верховного Бога”.

Особливо важливий для вивчення релігії майя “Пополь-Вух”, 8500-сторінковий документ, який містить міфи про створення світу, священні історії й опис ритуальних обрядів, що відображають багатовікову традицію релігійно-міфологічних уявлень майя. У релігії майя світ був створений як послідовне ритуальне дійство (порівняй: “семиденне творення світу” у Біблії). Створений увесь “земний і небесний світ” оживляється через постійний процес відродження та згасання (есхатологічні мотиви). Картина відродження і загибелі виражалася й у періодичному створенні Космосу, що пережило вже *чотири епохи*, або століття [14, т. I, с. 125].

Дивовижно схожі між собою деякі сюжети *священних книг* різних народів, які живуть навіть на різних континентах. Наприклад, у Біблії (у відомій сцені спокушання Змієм Єви) Змій, умовляючи Єву з'їсти заборонені плоди з “дерева пізнання добра і зла”, говорить: “Умерти не вмрете! Бо відає Бог, що дня того, коли будете з нього ви їсти, ваші очі розкриються, і станете ви, немов Боги, знаючи добро і зло”. Довідавшись, що Єва й Адам порушили його заборону, Господь Бог (Єгова) сказав: “Ось став чоловік, немов один із Нас, щоб знати добро і зло. А тепер коли б не простяг він своєї руки, і не взяв з дерева життя, і щоб він не з'їв, і не жив повік-віки...” [Буття, 2: 1–24]. Характерно, що Єгова звертається ще до когось (“став немов один із Нас”), указуючи тим самим на наявність ще й інших, рівних чи близьких йому “за рангом”, небожителів.

А от як розповідає про перших людей після творення “Пополь-Вух” мезоамериканських індіанців, який іноді називають “*Американською Біблією*”: “Вони були здатні пізнати усе... Коли вони дивилися навколо, одразу ж бачили і споглядали від верху до низу звід небес і внутрішність землі. Вони одразу бачили увесь світ, не роблячи навіть спроби рухатися... Вони досягали успіхів у знанні всього, що є на світі” (тобто ці перші люди вже явно “вкусили” від “дерева пізнання добра і зла”). Що ж роблять боги — “Велика Мати і Великий Батько”? Вони збентежені: “Хіба вони теж повинні стати божествами? Хіба вони повинні бути рівними нам, своїм творцям, хто може бачити далеко, хто знає і бачить усе?” “Тоді Серце Небес нав'яз туман на їхні очі... і вони могли бачити те, що було близько... У такий спосіб була втрачена їхня мудрість, і всі знання... людей, виникнення і початок було зруйновано” [11, с. 81–82].

Уїтсилопочтлі — ацтекський Єгова?

Ацтеки, які прийшли в долину Мехіко з півночі у XII–XIII ст. н. е., засвоїли релігійно-міфологічні уявлення своїх попередників, а до ацтекського пантеону увійшли деякі божества сусідніх і підкорених народів. Основні мотиви ацтекської релігії — вічна *боротьба двох начал* (світла й мороку), розвиток Всесвіту за певними етапами або циклами, залежність людини від волі богів, необхідність живити їх (деяких щодня) *людською кров'ю*, без якої вони можуть загинути (схожі мотиви у давнину були поширені, наприклад, серед західносемітських народів). Ці уявлення зумовлювали практику обов'язкового принесення у жертву людей (вважають, що кожного року в такий спосіб убивали понад 20 тис. людей) [8, т. I, с. 520; 13, с. 54].

Ацтеки з'явилися в долині Мехіко серед інших кочових племен *науа*, яких осілі й більш розвинені народи долини назвали чичемеками, “варварами” (від “чичі” — “собака” і “мекас” — “мотузка” чи “родовідна”). Ці племена кількома хвилями завоювали долину й асимілювали її населення, сприйнявши його культуру і створивши до середини XV ст. свою державу [9, с. 77; 14, т. I, с. 148]. Своєю міфічною прабатьківщиною ацтеки вважали *Ацтлан* (“місце чапель” — звідси і їхня самоназва). При цьому “ацтеки вважали, що вони відрізняються від інших споріднених з ними етнічних груп не тільки особливою прабатьківщиною Ацтланом, а й, відповідно до їхньої релігійно-міфологічної концепції, споконвічним призначенням” [1, с. 14]. Згідно з офіційною міфологізованою версією, відбитою в багатьох джерелах, якимось їхніх племінний бог Уїтсилопочтлі через своїх жерців закликав ацтеків залишити Ацтлан і вирушити на пошуки іншої, благодатнішої землі, у якій вони будуть могутніми *володарями*. Оскільки домагатися цієї влади їм доведеться силою, Уїтсилопочтлі вручив ацтекам зброю — щит, лук, стріли.

Тоді ж ацтеки, повідомляє дослідниця ацтекської історії В. Баглай, дістали ще одне ім'я — мешики (звідки пізніше виникли мексиканці) [1, с. 15].

Усе це нагадує старозавітні обіцянки Єгови євреям “землі обітованої”, “де тече молоко і мед”, а також біблійна розповідь про перейменування Якова в Ізраїля (звідси й виникли сучасні ізраїльтяни) після його боротьби з якоюсь надприродною істотою [Буття, 32: 24], під якою деякі єврейські рабини розуміли “навіть демона” [18, т. I, с. 189], незважаючи на те, що саме від нього Яков-Ізраїль дістав своє благословення [Буття, 32: 29].

Ацтеки, як і свого часу євреї, не могли не послухатися наказу свого божества і вирушили в дорогу, почавши своєрідний “великий вихід” з первісних місць свого проживання [1, с. 15]. Упродовж усієї довгої мандрівки ними, згідно з легендою, керував бог Уїтсилопочтлі, статую якого несли жерці, ретельно сховавши її у спеціальному ковчегу з очерету. Народ ставився до ковчега з *острахом і повагою*, і ніхто, крім його служителів, не міг наблизитися до нього. Бог пророкував своєму обраному народові через жерців (частіше він робив це під час їхнього сну), що надалі станеться з ним, а також давав поради, як варто діяти у тому чи іншому випадку. Так, Уїтсилопочтлі одного разу наказав жерцям: інші народи не можуть іти разом з ацтеками, оскільки в кожного з них своя доля і своє особливе призначення. “Тоді, залишивши “богообраних” ацтеків, “знехтувані” Уїтсилопочтлі народи самостійно пішли далі, на пошуки бажаної, благодатної землі” [1, с. 15].

Згідно з деякими індіанськими хроніками, як повідомляє В. Баглай, ацтекське переселення тривало понад 80 років і їхній шлях був надзвичайно важкий. Щоб підготувати мешиків-ацтеків до майбутньої нелегкої боротьби на “землі обітованій” після встановлення свого панування, Уїтсилопочтлі навмисно ускладнював життя переселенцям, посилав

їм усілякі випробування, а також спокушав. Як і хроніки багатьох інших народів, ацтекські докладно описують маршрути їх переселення із зазначенням дат тих чи інших подій (іноді фантастичних), що сталися дорогою, або зупинок (часто в реальних географічних пунктах). На шляху ацтеків-мешків траплялося чимало придатних для заселення місць, однак бог Уїтсилопочтлі незмінно змушував минати їх, часто діючи при цьому жорстоко, аж до масових убивств тих, хто не послухався. Коли нарешті ацтеки дісталися “землі обітваної” — Мексиканської долини, Уїтсилопочтлі збудували храм. Аби краще зрозуміти характер цього божества, наведемо лише один приклад: Уїтсилопочтлі “наказав” ацтекам (через своїх жерців) попросити в місцевого правителя дочку, щоб зробити її своєю головною жрицею, і коли дівчину з великою шанною доставили ацтекам, Уїтсилопочтлі “наказав” убити її, здерти з неї шкіру і надягти на одного з ацтекських юнаків [1, с. 16–30]. Чим закінчилася історія ацтеків — загальновідомо: у 1519–1521 рр. ацтекська держава була завойована нечисленними іспанцями, а ацтеки зазнали значної акультурації й переважно втратили давню культуру.

“Бог лівої сторони”

Ім'я Уїтсилопочтлі (Уїцилопочтлі), верховного божества ацтеків, означає буквально “*колібри лівої сторони*”, або “*колібри-лівша*” [8, т. II, с. 545]. Як зазначалося, спочатку Уїтсилопочтлі був *племінним богом* ацтеків (у багатьох індіанських племен Центральної Америки *колібри* часто виступає як уособлення сонця) і обіцяв їм, що приведе їх до *благословенного місця*, де вони стануть його *обраним народом*. Пізніше Уїтсилопочтлі увібрав у себе риси давніших божеств, а також бога сонця Тонатіу і Тескатліпоки (іноді виступаючи його двійником). Він став богом блакитного ясно-

го неба, молодого сонця, війни й полювання, заступником ацтекської знаті. У деяких варіантах міфу Уїтсилопочтлі пов'язується зі старими *божествами родючості*. Під час урочистих свят, які влаштовувалися двічі на рік, виготовлялося величезне зображення Уїтсилопочтлі з хлібного тіста з медом. Це зображення після релігійних обрядів розламували на шматки і з'їдали всі учасники свята. Уїтсилопочтлі зображувався антропоморфно в шоломі, зі щитом і луком (або списометалкою й дротиками). Йому приносили *криваві людські жертви*, і на його честь було споруджено *храм* у столиці ацтеків — Теночтитлані [8, т. II, с. 546].

Двійником Уїтсилопочтлі був Тескатліпока (“дзеркало, що димить”) — мезоамериканське божество, яке увібрало в себе риси багатьох найдавніших богів [8, т. II, с. 504]. У міфології індіанців Центральної Америки він виступає як бог ночі, заступник розбійників, чаклунів і жерців. Його *енімети*: “ворог”, “примхливий владика”, “сівач розбіжностей” та ін. Тескатліпока постає також в іпостасі зоряного бога холоду, льоду і покарань, а найдавнішою його іпостассю було ягуаролике божество печер, землетрусів і нещасть. За уявленнями ацтеків, Тескатліпока — двійник Уїтсилопочтлі — уособлював зиму, північ, нічне небо, вкрите зірками, і тому, як повідомляє Р. Кинжалов у “Міфах народів світу”, зображувався з чорним обличчям, вкритим жовтими поперечними смугами. Пізнавальним символом Тескатліпоки є дзеркало із завитком диму, що відходить від нього (звідси його ім'я); у цьому дзеркалі він міг бачити все, що відбувається на світі (для цього й слугував його магічний ціпок). Іншою відмітною ознакою Тескатліпоки було кругле шкіряне кільце (символ вічності), що висіло на жовтій тасьмі на грудях [8, т. II, с. 504].

Тескатліпока, двійник і брат Уїтсилопочтлі, вважався як благодійним, так і зловредним божеством: він був богом — *творцем світу* і його руйнівником. Порівняйте, наприклад,

біблійне: “Я витворюю світло й творю пітьму, чиню добро й допускаю зло. Я, Господь, усе це чиню” (Іс. 45:7). Крім того, він був також суддею і месником, всезнаючим і всюдисущим, нещадним і сповненим несподіванок. Його *епітети*: “той, хто розпоряджається на свій розсуд”, “той, рабами якого ми всі є”. Він міг дати щасливе життя і добробут, але часто ображався і ставав *злим руйнівником*. Щоб випробувати молодих воїнів, Тескатліпока набирав уночі химерного вигляду й викликав їх на бій. Цей мотив нагадує біблійний сюжет нічного двобою Якова-Ізраїля з “Хтось” (Бут. 32:24).

На думку сучасних релігієзнавців, первісно Тескатліпока був *хтонічним божеством* підземних сил (у тому числі вулканів), яке з часом злилося з божеством зоряного неба, півночі й холоду, ставши старим сонцем нової епохи. Культ Тескатліпоки був поширений у Мезоамериці, де йому приносилось багато *крававих людських жертв* [8, т. II, с. 505].

Крім Уїтсилопочтлі та його двійника Тескатліпоки ацтеки шанували також **Тлалока** (“що змушує рости”) — бога дощу і грому, тотожного Уїтсилопочтлі [8, т. II, с. 515]. Тлалок зображувався антропоморфним, але з іклами ягуара й зміїними завитками перед носом, а також зі *змісподібним* (як у біблійного Мойсея) *ціпком*. За уявленнями ацтеків, Тлалок був благодійним божеством, але міг викликати повені, посухи, град, заморозки, удари блискавок. Вважалося, що він живе на верхів'ях гір (“і в Яхве є святі місця, переважно нежилі, неродючі гори” [8, т. I, с. 588]) або там, де утворюються хмари. У Біблії також відомий образ Яхве-Єгови як *бога-громовника* і “наїзника хмар”, “який простує на небесах” (Пс. 67–68, 5, 34).

Із Тлалоком були пов'язані жаби та змії, він насилав на людей різні хвороби, зокрема ревматизм, подагру, водянку, проказу тощо [8, т. II, с. 516], що нагадує сюжет біблійних “*страт єгипетських*”, коли єврейський Єгова перетворював

ціпок Мойсея на змія, воду — на кров, уражав Єгипет жабами, мошकारою, “псячими мухами”, моровою виразкою, “запаленнями з наривами”, градом і громом, сараною і густою питьмою (Ісх. 8–10).

Боги ацтеків, як випливає з викладеного вище, перебували на стадії ототожнення один з одним, коли до того різні й часто протилежні (“ліві” й “праві”) божества поступово об’єднувалися в один всеохопний образ вищої істоти, що в релігієзнавстві дістало назву монолатрії (виокремлення з безлічі божеств головного бога), яка прагне, як правило, монотеїзму (віри в єдиного Бога-Творця). В ацтеків цей процес, очевидно, був перерваний іспанським завоюванням, і їхній пантеон так і залишився “двоголовим”, *дуалістичним* — ацтеки поклонялися як головним богам Уїтсипочтлі (з його двійником Тескатліпокою) і Глалоку, який опікувався, на відміну від аристократичного Уїтсипочтлі, селянським станом.

Дуалістичні паралелі

Культути *протилежних начал* (жіночого й чоловічого, лівого й правого, темного й світлого) своїми коренями сягають глибини доісторичної епохи. За повідомленнями В. Топорова, вже на *палеолітичних пам’ятках* (25–20 тис. років до н. е.) зображення тварин зустрічається частіше, ніж людське, жіноче — частіше, ніж чоловіче, ліве — частіше, ніж праве (відбитки руки), чуже — частіше, ніж своє [8, т. I, с. 484–485]. Це стає особливо помітним, коли розглядати палеолітичний настінний живопис підземних (тобто передусім *хтонічних*) святилищ, які символізують, очевидно, примат жіночого, лівого, темного над чоловічим, правим і світлим. З початком доби патріархату “культ *правої чи лівої руки*” міг розвиватися в різних релігійно-міфологічних комплексах (“жрецькому” й “шаманському”), а потім

розвинулися в *дуалістичні образи* Бога-Творця і його супротивника (сатани).

Зазначений дуалізм був притаманний багатьом давнім релігіям, у тому числі і *юдаїзму*, який тоді зароджувався й зазнав впливу єгипетської, шумеро-акадської та іранської (зокрема, дуалістичної зороастрійської) міфологій, а також синкретистсько-гностичної містики і виріс із західносемітського багатобожжя [8, т. I, с. 581]. Юдаїзм сформувався загалом як монотеїстична релігія Яхве у I тис. до н. е. Під Яхве розуміли “творця”, “створювача”, “бога, який говорить”, а також *громовержця, бога родючості*. Проте джерела імені Яхве простежуються набагато раніше. За стародавніх часів культ цього бога існував у різних західносемітських племен (Йахве, Йево). На думку дослідників, “бога на ймення Яхве спочатку шанувало як бога тільки одне з давньоєврейських племен — коліно Іуди, і лише пізніше він став головним божеством, богом — заступником стародавнього ізраїльського союзу племен” [8, т. II, с. 688]. Водночас відомо, що *Йахве (Йево)* шанували у Фінікії, він був богом — заступником Берита й Едома. В угаритських текстах його ім’ям називають Йамму (“море”) — бога — володаря водяної стихії, одного з основних претендентів на владу над світом і богами, деспотичного й жорстокого, який уособлює *зле начало*. Образ Йахве з часом злився також з образом Ела (Ілу) — стародавнім семітським верховним божеством, яке часто зображувалося в образі бика. З першої половини I тис. до н. е. культ Йахве (Яхве) у Палестині набув *монотеїстичних рис* [8, т. I, с. 507, 596, 597].

Об’єднання образу племінного бога стародавніх євреїв з образами інших західносемітських божеств (які мають часом протилежні функції) і включення його до стародавніх текстів біблійного монотеїзму (різночасні пласти Книги Буття, наприклад, об’єднані в IX–VII ст. до н. е. [8, т. I, с. 583]) призвело до того, що у Старому Завіті стосунки Яхве з “го-

ловним антагоністом бога”, “ворогом людського роду”, “царем пекла й володарем бісів” *сатаною* “не зовсім зрозумілі” [8, т. II, с. 412]. У містиці юдаїзму, як повідомляє С. Аверинцев у “Міфах народів світу”, сатана (букв. “суперник у суді, у суперечці чи на війні, який перешкоджає і суперечить, обвинувач, навушник, підбурювач”) ставиться дуже близько до Яхве як породження *атрибута гніву*. Наприклад, одна й та сама подія мотивується у більш ранньому тексті “гнівом Яхве”. “Гнів Яхве <...> спонукав <...> Давида сказати: піди, обчисли Ізраїля й Іуду” (2 Цар. 24:1). У пізнішому тексті вона мотивується дією сатани: “сатана <...> спонукав Давида зробити обчислення ізраїльтян” (1 Пар. 21:1). Тому з’являється можливість уособлення сатани з “гнівом Яхве”, яку найбільш явно реалізують кабалісти; вони говорять про якийсь “лівий”, або “північний”, бік божества, який має свою еманацию, що перебуває під знаком сатани [8, т. II, с. 413]. Це віддалено нагадує ацтекського “лівого” бога Уїтсилопочті та його “північного” двійника Тескатліпоку.

На думку С. Аверинцева, на більш *ортодоксальному* юдаїстському ґрунті сатана розглядається як персонаж, не відірваний від спілкування з Яхве: він вільно піднімається на небеса (пролог книги Іова) і сходить з небес, щоб увести людину в спокусу, а потім знову піднятися. Не однозначний у середовищі релігієзнавців і образ самого Яхве (ототожненого, як ми пам’ятаємо, в угаритських текстах з жорстоким і деспотичним богом злого начала — Йамму). Припускалося навіть, “що за біблійним *Молохом* ховається сам Яхве, якому в добіблійній традиції приносилися людські жертви” [8, т. II, с. 169], що також “споріднює” цей образ з ацтекськими кривавими божествами.

Також становлять інтерес юдаїстичні легенди про *Асмодея* — демонічну істоту, пов’язану із сатаною (чи з одним із його проявів). У цих переказах Асмодей іноді постає як надприродний помічник *Соломона*, а також двійник ізраїль-

ського царя-будівничого, який підмінює його на престолі і взагалі допомагає зводити *перший храм Єгови* [8, т. I, с. 114–115]. Соломон, згідно з Біблією, стверджував: “Господь (Єгова) сказав, що Він благоволить жити в імлі” (3 Цар. 8:12). Виходячи з цього Соломон під час будівництва храму в Єрусалимі не зробив жодних отворів або вікон у “святая святых”, щоб не було туди доступу речовинному світлу [18, т. I, с. 401]. Водночас православним християнам відома новозавітна теза про те, що **“Бог є світло, і немає в ньому ніякої пільми”** (Як. 1:5).

У зв’язку з цим цікаво порівняти деякі уривки зі старозавітних книг, де багато разів повторюються благословення й обіцяння Яхве “праотцям” Авраамові, Ісааку, Якову, Мойсею та їхнім нащадкам, з тим уривком з Євангелія від Матвія, де сатана (диявол, “наклепник”) намагається спокусити Ісуса Христа. Старозавітний Єгова (як, імовірно, свого часу ацтекський Уїтсилопочтлі) обіцяє Авраамові: “і Я створю від тебе великий народ <...> Тому що всю землю, що ти бачиш, тобі дав Я <...> нагорода твоя (буде) досить великою” (Бут. 12:2–3; 13:15–17). Те саме говорить він Ісааку, Якову й особливо Мойсею: “Тому що Я введу їх у землю (добрю), як Я клявся батькам їхнім, де тече молоко і мед, і будуть вони їсти й насичуватися” (Втор. 31, 20). Приблизно ті самі обіцяння намагається використовувати, аби спокусити Христа, і “князь світу цього”, який “бере Його... на дуже високу гору, і показує Йому всі царства світу і славу їхню, і говорить Йому: усе це дам Тобі, якщо, впавши, поклонишся мені” (Мат. 4:8–9).

Православні перекладачі Біблії зазначають, що *“диявол і багатьох інших людей ставить іноді на дуже високу гору, і ці люди старанно кланяються і служать йому, маскуючи своє служіння дияволу служінням Богу”* [18, т. III, с. 71]. Наведені приклади свідчать про певний дуалізм стародавніх вірувань, оскільки в деякі з них проникали зі своїми служителями

прямо протилежні Богові істоти “нижнього”, водно-хтонічного й близького до хаосу світу — наприклад, “один з основних претендентів на владу над світом”, який уособлює зле начало, західносемітський бог — володар водяної стихії Йамму чи мезоамериканський двійник ацтекського Уїтсипочтілі — Тескатліпока.

Коли і чому загине Америка?

Згідно з мезоамериканськими релігійно-міфологічними уявленнями Всесвіт, колись створений богами, пережив *чотири епохи* (або ери) свого розвитку і нині живе у п'ятій. Перша ера закінчилася винищенням ягуарами гігантів, які населяли тоді Землю; друга ера завершилася ураганами й перетворенням людей, які залишилися, на мавп; третя ознаменувалася всесвітньою пожежею; а четверта завершилася потопом (що загалом відповідає біблійній традиції). Сучасна, *п'ята епоха* також має закінчитися страшними катаклізмами [8, т. I, с. 520–521], спричиненими землетрусами і виверженнями вулканів, що призведе до опускання великих ділянок суші. Відповідно до уявлень мезоамериканських індіанців, це відбудеться скоро, а саме **23 грудня 2012 року**. Проте зазначена дата катастрофи, найімовірніше, стосується тільки *Американського континенту* — традиційної обителі індіанців, які, складаючи свої календарі, враховували насамперед події, що стосуються їх.

Варто зазначити, що календар майя, який був запозичений ними, очевидно, в ольмеків і перейшов згодом до ацтеків, є *найточнішим календарем* з усіх, що будь-коли існували, включаючи й сучасний. Вражають і цикли, якими оперували стародавні майя: так звана “нульова” або *Початкова дата* їх хронології відповідала 5 041 738 року до н. е. Іншими словами, майя вели своє літочислення від неогенового періоду, коли, згідно із сучасними науковими уявленнями,

ще не існувало жодних ознак антропогенезу, який з'явився тільки в наступному четвертинному (чи антропогеновому) періоді, що почався, за різними оцінками, від 3,5 млн до 600 тис. років тому. Крім “нульової” дати майя розрізняли ще Початкову дату *своєї власної хронології* — 3113 рік до н. е. (що відповідає приблизно початку стародавньої індійської “каліюги” — 3102 р. до н. е., іудейському “створенню світу” — 3671 р. до н. е. і синтоїстській “появі” Японських островів — 6 тис. років тому).

Така точність і неймовірна часова тривалість календарних циклів майя практично не залишає сумнівів у правильності їхніх обчислень “кінця Америки”, що підтверджується різноманітними сучасними пророкуваннями, кількість яких збільшується, прогнозами й есхатологічними передчуттями.

Справді, держави Америки (насамперед США), що утворилися на захоплених територіях і знищили мільйони аборигенного населення, вірогідно, наполегливо просуваються до безславного кінця біблійних Содома і Гоморри. Примітною є роль *масонства* у створенні американських держав, на що вказують багато дослідників. Варто ввійти до центральної зали президентського палацу в Мехіко, щоб побачити в центрі її стелі один з головних символів “бога масонів” — “Великого архітектора Всесвіту” (око в трикутнику, точнісінько таке саме, як на американській однодоларовій купюрі). Не дивно, що цей символ є в багатьох мексиканських католицьких соборах (наприклад, у місті Пуебла), а в США, як відомо, навіть офіційно зареєстровано “церкву” сатани.

Масони, згідно з багатьма свідченнями й дослідженнями, служать не Богові, а його антагоністові — сатані, що ховається під милозвучною назвою “Великого архітектора Всесвіту”. Проте знання про це відкривається лише на вищих щаблях масонства, як і розуміння того, що вся масонська містика наскрізь пронизана *старозавітною символікою* й термінологією, за якою, за твердженням багатьох дослід-

ників таємних громад, і приховуються істинні натхненники й організатори цього стародавнього богоборчого угруповання [7, с. 15].

* * *

Результати сучасних наукових досліджень (зокрема, аналіз ДНК) свідчать (як і стародавні релігійно-міфологічні джерела різних народів) про те, що всі суцї нині люди походять від *однієї матері* й спільного чоловічого предка. Щодо нашої спільної праматері встановлено, що вона жила близько 250 тис. років тому і була темношкірою (найімовірніше, як і “ольмекські голови”, мала “екваторіальні” або негро-австралоїдні риси). Автори новітніх генетичних досліджень вважають також, що знайдено серйозні дані про те, що приблизно в цей час існував і *спільний чоловічий предок* (біблійний “Адам”), пов’язаний з виявленою раніше “Євою”. Це підтверджується також висновками сучасного расознавства, згідно з яким *австралоїди* становлять найдавніший тип неоантропів, які заселили Австралію в найбільш ранню пору формування нинішнього людства [4, с. 21; 12, с. 378].

Примітно, що австралійським аборигенам (наприклад, центральньоавстралійським племенам аранда) відомий образ “Хазяїна Неба” — Алтыра, який має також імена “Наш Отець” чи/і “*Отець Наш Небесний*”, що дуже співзвучно з першим рядком християнської молитви “Отче Наш, Суцїй на небесах...” При цьому в австралійцїв з прадавніх часів (як і в багатьох негроїдних народів) існував *обряд обрїзання*, який передав їм, відповідно до збережених міфів, творець-деміург [8, т. I, с. 29–30].

Однак *тасманійцям*, які сусїдують з Австралією (остання представниця яких померла наприкінці ХІХ ст.), був відомий і якийсь нічний дух *Намма* (чиє ім’я співзвучне з ім’ям західносемітського бога Йамми), якого тасманійцї вважали винуватцем усіх своїх нещастів і думали, що він пов’язаний

із громом і блискавкою, а також із заборонами на вживання у їжу певних тварин [17, с. 66–67], що також нагадує деякі сюжети стародавніх семітських переказів, які ввійшли колись до біблійних текстів. *Андаманцям* (корінним жителям Андаманських островів) божества також здавалися злими й небезпечними істотами, серед яких особливо вирізнявся *Пулугу* (або Билику), що насилає на людей страшну бурю за недотримання заборон (у тому числі харчових) [8, т. I, с. 80]. Негритоси півострова Малакка — *семанги* — відчують забобонний страх перед грозою, яка є уособленням грізного бога Карі (Карем). Щоб відігнати грозу, семанги приносять Карем криваву жертву. Він швидше злий бог, який посідає, однак, головне місце в пантеоні семангів [17, с. 102–103]. У *меланезійців* (група океанійських народів) творцем моря і землі, рослин і тварин, грому і блискавки, дощу і бурі постає “головний дух” Агуна, втілений у *величезній змії* [8, т. II, с. 133].

Водночас усім названим релігійно-міфологічним системам відомі образи *світлих божеств*, які уособлюють добре, світлоносне начало, проте вони не посідають у цих віруваннях домінуючого становища, що, можливо, свідчить про деяке усвідомлення теократичного вибору. До чого призводить такий вибір — загальновідомо. Критерієм істинності релігії можуть бути відомі всьому християнському світові слова: **“Бог є любов... Бог є світло, і немає в ньому ніякої птьми!”**

Про це варто пам’ятати всім людям Землі, особливо *політикам*, які ще не розгледіли багато в чому *богоборчої* діяльності *сіано-масонської Америки*, що перетворилася, по суті, на біблійного Молоха, який вимагає нових і нових людських жертв. Кінець усіх богоборчих утворень визначений, про що, очевидно, й попереджає стародавній мезоамериканський календар.

Література

1. *Баглай В. Е.* Ацтеки: история, экономика, социально-политический строй (Доколониальный период). — М., 1998.
2. *Большой энциклопедический словарь.* — М., 1997.
3. *Великолепие* исчезнувших цивилизаций: Пер. с англ. — М., 2001.
4. *Каныгин Ю. М.* Вехи священной истории: Русь — Украина. — К., 1999.
5. *Лингвистический энциклопедический словарь* / Гл. ред. В. Н. Ярцева. — М., 1990.
6. *Людство і Віра* / Автор-укладач Г. Щокін. — К., 2001. — Т. 1.
7. *Мец Г. Г.* Существо и цели всемирного общества массонов // Платонов О. А. Терновый венец России. Тайная история массонства 1731–2000. — М., 2000.
8. *Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т.* / Гл. ред. С. А. Токарев. — М., 1991.
9. *Народы мира: историко-этнографический справочник* / Гл. ред. Ю. В. Бромлей. — М., 1988.
10. *Непомнящий Н. Н., Низовский А. Ю.* Сто великих тайн. — М., 2000.
11. *Пополь-Вух: Пер. с киче.* — М., 1993.
12. *Поршнев Б. Ф.* О начале человеческой истории (проблемы палеопсихологии). — М., 1974.
13. *Религии мира: Справочник.* — М., 1997.
14. *Религиозные традиции мира: Пер. с англ.: В 2 т.* — М., 1996.
15. *Селянинов А.* Тайная сила массонства. — М., 2000.
16. *Силкин Б.* Первоамериканец — кто он был? // Знание — Сила. — 2000. — № 9. — С. 43–45.
17. *Токарев С. А.* Религия в истории народов мира. — М., 1976.
18. *Толковая Библия, или Комментарий на все книги Св. Писания Ветхого и Нового Завета: В 3 т.* — 2-е изд. — Стокгольм, 1987.
19. *Хроника человечества* / Сост. Б. Харенберг. — М., 1996.

“СМЕРТЬ ЗАХОДУ” ТА ЖИТТЯ УКРАЇНИ

Роздуми над книжкою американського патріота

Недавно побачила світ чергова книжка відомого американського політика Патрика Дж. Б'юкенена — радника президентів США Ніксона і Рейгана, кандидата в президенти цієї країни від Республіканської партії на виборах 1992 та 1996 років. Книжка має промовисту назву — “Смерть Заходу” (М.: ТОО “Издательство АСТ”, 2003. — 446 с.)

Їхня мішень — традиційна суспільна мораль

“Смерть Заходу”, звичайно, не перша праця на таку есхатологічну тему, і попередників у П. Б'юкенена було багато (згадати хоча б відомого О. Шпенглера з його фундаментальним “Занепадом Європи”). Однак цю книжку вирізняє саме висвітлення механізму знищення “західного” буття, головних його “кормачів” та основних напрямів цієї руйнівної дії.

На думку Б'юкенена, смерть Заходу наближається через катастрофічне зниження народжуваності, пропаганду гедонізму, сексуальних утіх, широкомасштабне здійснення абортів упродовж усього періоду вагітності, дедалі більший відрив жінок від сім'ї та виховання дітей, тенденцію проти-

стояння жінок чоловікам, а дітей — дорослим. У цьому сатанинському арсеналі знищення західної цивілізації вміло використовуються антирелігійні течії, феміністські рухи, гомосексуальні об'єднання, різноманітні угруповання національних меншин, молодіжні організації підривного спрямування тощо. Їхня *мішень* — християнська релігія, традиційна суспільна мораль, сімейні цінності, законний шлюб. *Мета* — розкол суспільства за всіма верствами та групами (і соціальними, і статево-віковими) з подальшим встановленням чужинського тоталітарного панування. Підґрунтям такої довготривалої війни проти християнського Заходу є так звана **контркультура**, яка на противагу тисячолітній культурі спрямована на розбещування та деградацію суспільства, що неминуче призведе до його загибелі, позаяк жодне суспільство не може існувати без духовності й моралі.

Отже, проголошена на Заході “**культурна революція**” (правильніше — антикультурна) має на меті знищення традиційних цінностей, якими упродовж тисячоліть живилася справжня культура:

- шлюб чоловіка і жінки (а не гомосексуальних збоченців, які, до речі, піддаються досить успішному лікуванню);
- міцність сім'ї та родини, що культивується з покоління в покоління (а не вбивство за рахунок “абортної” політики мільйонів ненароджених дітей і феміністичний культ так званих неповних сімей);
- патріотизм, відданість національним ідеалам, готовність до самопожертви в ім'я незалежної Батьківщини (а не духовно-жебрацький космополітизм, який завжди веде до втрати власної країни на користь знахабнілих чужинців);
- християнська мораль і віра, сповнені любові до Бога та ближнього, де нема місця ненависті, неправді й несправедливості (а не пропаганда атеїзму та різних таємних масонських товариств, які закликають до поклоніння люциферові та його сподвижникам).

Фундатори “культурної революції”

“Культурна революція”, на думку Б'юкенена, перемагає там, де не зовсім вдалося *комуністам*, але багато в чому вона є їхньою послідовницею. При цьому антикультурним агентам подобається *демократія*, яка “сама не спроможна їх здолати, оскільки демократія беззахисна проти ідеології, орієнтованої на трансформацію демократії через нову еліту, нову віру та новий світовий порядок” (с. 364).

Хто вона, “нова еліта”? Виявляється, не така вже й нова, позаяк веде свій родовід від комуністів. За Б'юкененом, це всі ті, хто упродовж історії людства намагався перетворити його на слухняне й бездуховне стадо (тому він ототожнює під цим визначенням організаторів заколотів у Парижі 1789 р. і Санкт-Петербурзі 1917 р. (с. 115). Найвідомішою постаттю в цьому антикультурному русі є німецький єврей К. Маркс, який, на думку деяких дослідників, був учнем одного з родоначальників сучасного сіонізму — Геса (див: И. Володский. Истоки зла (Тайна коммунизма). — М., 2000). Головна ідея Маркса полягала в тому, що сучасне йому християнське суспільство можна знищити за рахунок протистояння робітничої верстви (так званого пролетаріату) решті суспільства. Його абсурдні ідеї були підхоплені російсько-єврейськими революціонерами Леніним (Бланком), Троцьким, Свердловим, які залили кров'ю всі народи царської Росії та встановили небачений досі терористичний режим влади. Спроби кривавих комуністичних бунтів були зроблені у Мюнхені, Берліні та Будапешті, де діяли такі самі єврейсько-більшовицькі діячі, — Роза Люксембург, Карл Лібкнехт і Бела Кун. Але нічого не вийшло, і влада (де раніше, де пізніше) випала з чужинських рук.

Основну причину невдачі марксистської теорії на практиці *неомарксист* вбачали саме в міцності традиційних

цінностей поневолених ними народів, які дві тисячі років сповідували християнство. Тому треба було знищити християнство й похідну від нього культуру. Першим тут, на думку Б'юкенена, був Д. Лукач — заступник народного комісара з культури в уряді Бели Куна, який вважав “революційне знищення суспільства єдино можливим і правильним способом дій” (с. 110). Саме він розробив методи, які з часом дістали назву “*культурний тероризм*” (частково цей тероризм полягав у введенні до шкільної програми радикального курсу сексуального виховання, а по суті — розбещення жінок і дітей, метою якого було знищення сім'ї як такої). 1923 року Лукач і кілька членів німецької компартії заснували у Франкфуртському університеті Інститут соціальних досліджень (пізніше відомий як Франкфуртська школа), який 1930 року очолив “колишній марксист і прихильник маркіза де Сада Макс Хоркхаймер” (с. 114). Під керівництвом останнього Франкфуртська школа почала “перекладати” марксистську теорію на терміни “**культурної революції**” (до речі, саме під такою назвою веде сьогодні свою передачу на телеканалі “Культура” російсько-єврейський діяч, міністр культури РФ М. Швидкой). Приблизно у той самий час до Франкфуртської школи приєдналися Т. Адорно, Е. Фромм та В. Райх, але після 1933 року, “оскільки світочі Франкфуртської школи здебільшого були євреями та марксистами, у Третьому рейху місця для них не знайшлося”. Вони разом зі своєю ідеологією втекли до Америки (пізніше до них приєднався Г. Маркузе), де “за сприяння Колумбійського університету втікачі влаштувалися в Нью-Йорку і почали застосовувати свої таланти та сили для підриву культури країни, яка надала їм прихисток” (с. 116).

Нині так звану *нову еліту США* (яка, за свідченням Б'юкенена, не користується повагою американського народу) (с. 334) становить, згідно з даними ізраїльського жур-

наліста і письменника І. Шаміра, велика кількість етнічних євреїв: “30 відсотків найбагатших людей Америки, 30 відсотків міністрів і банкірів, 20 відсотків професорів університетів, 50 відсотків провідних юристів — євреї” (І. Шамір. Голокост як вдалий гешефт // Персонал. — 2003. — № 9).

На думку цього ізраїльського дослідника, “євреї” загалом або “єврейський народ”, або “народ Ізраїлю” — це не народ, а організація... “Про що мріяв “єврейський народ”, ми довідаємося зараз, коли євреї стали головним елементом американської еліти, зайняли командні висоти в американському ідеологічному апараті — ЗМІ та університетах... За їхнього управління Америка, а потім і все людство пішли у бік глобалізації, неолібералізму і нового тоталітаризму, у світ дуже багатих і дуже бідних, у світ агресивних воєн і расизму” (І. Шамір. Війна навесні // Персонал. — 2003. — № 4–5).

Такі сутність, мета та склад “нової еліти” США, яка намагається нині встановити панування над усім світом.

“Інструменти” антикультури

Заміна тисячолітнього культурного про шарку потребувала від “нової еліти” неабияких зусиль, які були зосереджені на **основних напрямках**:

- концентрація капіталу у “своїх” руках, поступова заміна золота на “папір”, створення міжнародних фінансових структур (МВФ, Світовий банк, СОТ та ін.), які за рахунок позичок, високих кредитних відсотків, різних обмежень і “пільг” фактично поневолюють економіку країни, роблять її політиків слухняними і зговорливими;
- захоплення засобів масової інформації — газет, журналів, радіо, кінематографу, а також театрів, шкіл, семінарій,

підпорядкування собі освітніх, наукових, мистецьких та інших культурних закладів;

- поступове проникнення до всіх гілок влади — законодавчої, виконавчої, судової, особливо на посади глав президентських адміністрацій, керівників уряду з гуманітарної сфери, міністрів закордонних справ і силових відомств, керівників Верховного суду та Генеральної прокуратури;
- керівництво академічними закладами, які займаються проблемами філософії, історії, культурології, етнополітики, а також організаціями національних меншин, книговидавництвами та мережами розповсюдження книг, журналів, газет, бібліотечною та архівною справами;
- розробка різних “концепцій”: так званих “критичних теорій”, “сексуальних” і “культурних революцій”, спрямованих на критику та підрив усіх без винятку елементів культури, зокрема християнства, авторитету сім’ї, політичної структури, традицій, сексуальних обмежень, вірності, патріотизму, консерватизму тощо (с. 116).

Таким чином, за визначенням Б’юкенена, **суть** “культурної революції” полягає в тому, щоб захопити культуру, лише після цього вона перенесе увагу на сферу політики, яка остаточно поневолює під диктатом “нової еліти” морально розбещене, zdegradowane, атеїстичне суспільство сексуально збочених осіб, “звільнених” від історичної пам’яті свого багатого в чому славного минулого. Захоплення культури і соціального управління в одній країні (зрозуміло, у наймогутнішій — СРСР або США) з часом призведе до поширення цього антикультурного впливу на інші держави та людство загалом, чому сприяє створення під егідою “нової еліти” різноманітних міжнародних і світових структур (і офіційних, і таємних).

“Новий світовий порядок”

Так званий “Гуманістичний маніфест” — продукт дослідників Франкфуртської та подібних до неї шкіл — проголосив ще 1973 року, що “ми прямуємо до світу, яким керуватиме транснаціональний федеральний уряд” (с. 324). За цим планом, згідно з Б'юкененом, ООН повинна стати парламентом нового світу, Рада Безпеки — верхньою палатою, а Генеральна асамблея — нижньою. Міжнародний трибунал стане Світовим судом, Світова організація торгівлі створить гілки судової влади. МВФ перетвориться на федеральний резерв (який, до речі, перебуває у приватних руках). Світовий банк створить свою мережу, а Всесвітня організація охорони здоров'я — свою, які також будуть підпорядковані світовому уряду. Моделлю світового уряду та його попередником є нині *Європейський Союз* (с. 325–326).

Проголошене недавно об'єднання Європи підтверджує цей висновок Б'юкенена. Уже розроблено конституцію цього нового утворення, яке, як і колишній Радянський Союз, складається з 15 країн-республік. Проти цієї конституції виступили Папа Римський і Патріарх Московський, інші церковні ієрархи, оскільки вона є проектом остаточної *дехристиянізації Європи*. Згідно з цим “епохальним документом”, Євросоюз очолюватиме президент, який може обиратися два терміни поспіль по 2,5 року. Але фактичну владу буде зосереджено в руках Кабінету Міністрів. Він очолюватиметься головою та складатиметься з 15 членів (по одному міністру з кожної країни Євросоюзу) і, таким чином, стане ще небаченим в історії людства прообразом *тоталітарної влади* (навіть у Політбюро ЦК КПРС була більша кількість членів). Якщо ж припустити, що більшість цього “євруряду” належатиме не до корінних європейських етносів, а тільки до однієї національної меншини, то ситуація взагалі видається дуже невтішною і неначе списаною із сумнозвісних “сіонських протоколів”.

У такому “єврораї” з його НАТО (де одні армії збільшуються за рахунок скорочення інших) навряд чи захоче жити за власним бажанням бодай один народ, якщо тільки він не втратив уже остаточно своєї автентичності під проводом світової “нової еліти”.

Ситуація в Україні

Патрик Б'юкенен майже нічого не пише про нашу країну (він, зрозуміло, в розпачі від стану своєї), однак його аналіз і прогнози можуть бути використані й для України. Наприклад, відоме нині висловлювання про те, що “національна ідея не спрацювала”, навряд чи є результатом “розумової діяльності” однієї людини, радше це калька одного з гасел “культурної революції” з її відомими вже adeptами. Національна ідея “працює” завжди і вмирає тільки з останнім її носієм. А потенційними носіями своєї вистражданої національної ідеї, яка полягає насамперед у традиційних цінностях і моралі, є практично всі представники титульної нації, а також інших етносів, які поділяють ці традиційні цінності. Національна ідея в Україні поки що “не спрацює” саме тому, що цьому заважає місцева “нова еліта”, яка об'єктивно не може працювати на український народ, оскільки в переважній своїй більшості не є українською. Наприклад, польський журнал *Wprost* недавно оприлюднив прізвища найбагатших людей Центральної та Східної Європи, зокрема шістьох з України, які сумарно володіють капіталом у майже 7 мільярдів доларів, що не набагато відстає від бюджету нашої майже 50-мільйонної країни (*жодний з них не ототожнюється з етнічним українством*). Засоби масової інформації, зокрема телеканали, зосереджені також у руках цієї “нової еліти”, як і керівництво гуманітарною сферою, а також деякі академічні інститути та кафедри філософії, культурології, етнополітики, методики викладання (!) укра-

їнської історії. Новоявлені “капіталісти” з нікому раніше не відомих співробітників периферійних НДІ та нотаріальних контор, а також “гуманітарні” високопосадовці з архіваріусів намагаються нав’язати українському народові (уже вкотре) “цінності” чужинецької маскультури, космополітичної ідеології за рахунок приниження, а з часом і знищення національної ідеї (такою широкомасштабною спробою був Голодомор-геноцид українського народу у 1932–1933 рр.).

Що робити?

Захід і сучасна християнська цивілізація загалом, на думку П. Б’юкенена, зіткнулися нині з дуже **важливими проблемами**, які загрожують їхньому існуванню:

1. Демографічна криза, яка веде до вимирання населення європейських країн.

2. Масова імміграція в Європу людей різних вірувань і культур, яка розмиває та підриває культурну цілісність європейської цивілізації.

3. Домінування антизахідної та антихристиянської культури, яка є непримиренною супротивницею традиційної релігії та моралі, що призводить до розподілу Європи.

4. Розпад держав і поступова передача влади від національних урядів світовому, домінування якого неминуче призведе до знищення держав (с. 313).

Вихід американський політик бачить у поширенні ідей здорового **консерватизму**, який, на його думку, “повинен стати ідеологічним мотивом двадцять першого століття”. При цьому Б’юкенен розглядає глобалізм як антитезу патріотизму (а транснаціональні корпорації є антитезою вітчизняного бізнесу). Боротьба за свою самобутність і традиційну культуру триватиме не тільки у сфері політичній, а передусім в етичній, інтелектуальній, духовній. Оскільки “наш супротивник — не просто чергова політична партія, а інша

віра, інший погляд на Бога і людство. І результат війни вирішать не так дебати у конгресі, як шкільна освіта, позиція мас-медіа та судів. Ставка надзвичайно велика — душа молоді” (с. 315).

З огляду на це Б'юкенен пропонує різні **заходи**, зокрема:

- систематичну і постійну боротьбу проти антикультури на всіх ділянках суспільного життя, до якої слід долучити всі верстви населення з метою встановлення патріотично налаштованої влади;
- розроблення державного плану дій щодо зупинення демографічної кризи й вимирання населення за рахунок розумної податкової та соціальної політики, відмову від вбивства ненароджених дітей і впливу “сексуальної революції”, повернення до традиційної християнської моралі;
- розвінчування цінностей фемінізму і антикультури, оптимізацію імміграційного законодавства, упровадження на всій території країни єдиної державної мови;
- відмову від участі в будь-яких союзах і спільнотах, які ведуть до знищення незалежних держав і встановлення наднаціональних урядів, оскільки це означає національно-культурне самогубство;
- розвінчування цінностей лібералізму та соціалізму як утопічних світоглядних течій, повернення до національного консерватизму з його традиційними цінностями, мораллю і вірою;
- протистояння політиці “персонального знищення”, коли найманці “нової еліти” навішують на патріотів ярлики “расистів”, “фашистів”, “фанатів”, “екстремістів”, “нацистів”, хоча часто саме вони заслуговують на ці прізвиська;
- заперечення домінуючої декадентської культури та відродження своєї самобутньої, національної (с. 316–336).

Б'юкенен упевнений, що **перемога** буде на боці консервативно-патріотичних сил, на боці традиційної релігії та мо-

ралі, оскільки “культурна революція” не може тривати довго — проти неї постане той цинізм і зневіра, які вона сама виховувала у молоді. “Кожна форма правління, яка не має коріння в культурі, приречена на знищення”. Цю тезу американського політика підтверджує історія і кінець більшовицької влади, яка колись багатьом здавалася непереборною.

“Борітеся — поборете!”

Патрик Б'юкенен пропонує різні способи протистояння “новій еліті” люмпенів і маргіналів задля перемоги над їхньою деградованою демонічною культурою. При цьому “не варто тішитися ілюзіями, начебто в цій ситуації можливий мир. Культурна революція миттєво порушить будь-яке перемир'я, оскільки вона прагне до абсолютної влади” (с. 338). До того ж “зіткнення цивілізацій” відбуватиметься не між християнством та ісламом, а **між культурою та антикультурою, між цивілізацією та антицивілізацією**, яку й уособлює люмпен-еліта.

На думку Б'юкенена, відсторонення людей від домінуючої нині антикультури може відбуватися **різними способами**: від відмови дивитися телевізор і відвідувати кіно до домашнього навчання, участі в акціях, спрямованих проти абортів, війни, пограбування країни. Треба створювати альтернативні культурні та суспільні інститути — християнські школи, телепрограми, журнали, радіостанції, мережі кабельного телебачення, книгарні та видавництва, мережі розповсюдження національно орієнтованої преси. Дорослі та діти можуть відмежуватися від здичавілої та порнографічної антикультури, купуючи книжки, відеокасети, компакт-диски патріотичного спрямування, а також класичні твори. Цьому може допомогти відродження бібліотечної справи, створення народних бібліотек і національних культурно-просвітницьких центрів, проведення різноманітних конкурсів на

кращі твори національної культури. У цій важливій справі може бути використано й Інтернет. “Якщо воду з водогону пити неможливо, купи джерельну воду в пляшках. Це правило може бути застосовано й до забрудненої культури”, — радить Б’юкенен (с. 342).

Хоча сучасна криза має насамперед духовно-релігійний, а не матеріальний характер, велике значення у її подоланні належить **політичній сфері**. У ній, зокрема, необхідно діяти таким чином:

- робити все можливе для обрання на всіх щаблях влади (від села до держави) високоморальних і патріотично налаштованих співгромадян, оскільки державні посади, за висловом Ф. Рузвельта, є “передусім моральним лідерством” (с. 345);
- здійснювати громадський контроль за діяльністю всіх без винятку гілок влади, діючи відповідно до ситуації — **“від словесного проголошення незгоди до акцій громадянської непокори, навіть до справедливої та етично виправданої революції”** (с. 346);
- підтримувати тих урядових посадовців, які готові виступати проти “режиму, що втратив легітимність” і набув “диктаторських замашок” (с. 347);
- захищати всіма доступними способами свою Конституцію і не боятися говорити владі всю правду, оскільки **“сміливість заразлива, спротив веде до здобуття волі”** (с. 351);
- на всі дії нової люмпен-еліти **реагувати непокорю**, висміюванням і контратаками. “Якщо наші супротивники ввели такі політичні прізвиська, як “нацисти”, “фашисти”, “антисеміти”, “націоналісти”, “фанати”, “ксенофоби” та “екстремісти”, ми повинні відповідати їм тим самим” (с. 350);
- використовувати різноманітні **бойкоти** для покарання тих, хто нападає на традиційні цінності, й через участь у

цих бойкотах долучати до своїх рядів нових прихильників (с. 353);

- виходити з різними **ініціативами**, включаючи референдуми, оскільки лише “народ — єдине законне джерело влади” (с. 355);
- не дозволяти владі використовувати гроші платників податків на фінансування заходів антикультури, вимагати від неї передачі своїх надто централізованих повноважень місцевим органам самоврядування (с. 356–357);
- вимагати усунення монополії на освіту, створювати самодіяльні органи “**моральної цензури**”, яка миттєво реагувала б на порнографічні та антирелігійні витівки сучасного “мистецтва” (с. 358);
- наблизити християнську релігію до виховання молоді, пильно відстежувати спроби діячів антикультури “переписувати” національну історію, протистояти їхнім намаганням принизити національних героїв і видатних постатей минулого (с. 359–360).

Ці поради й спостереження американського політика та патріота дуже своєчасні для молодих і незалежних країн, зокрема нашої України, позаяк вони показують, до чого веде нова люмпенізована “еліта” — до духовного національного самогубства. У США ці процеси зайшли надто далеко, але, як бачимо, навіть там не втрачають надії на відродження свідомого національного буття. То що ж казати про Україну — майже мононаціональну, християнську державу, народ якої завжди вирізнявся високою мораллю, мужністю та неперевершеною працездатністю, яка долала будь-які перешкоди в усі часи. Прислухаймося ж до своєї національної совісті й славного минулого, звідкіля лунає могутній голос Великого Тараса: “Борітеся — поборете!”

У ПОШУКАХ ІДЕОЛОГІЇ ДЛЯ НАШОЇ УКРАЇНИ

Все починається з ідеї (образу, поняття), яка потім оформлюється словом (логосом) і починає торувати шлях у суспільному бутті. Ідея, ідеал у політичному вимірі є “ціннісно-світоглядне відображення та впорядкування соціально-політичних реалій у вигляді мети, образів, уявлень про майбутнє; взірць досконалості, який виступає для суб’єктів політики й широких верств населення моделлю бажаного, критерієм оцінки дійсності з позицій віддаленої мети. Ідеал політичний у суспільно-політичному розвитку виступає принципом діяльності, переведенням соціальних потреб у практичну площину; орієнтує “як” треба діяти і “що” можна бачити й знати; відповідає на запитання “для чого” треба діяти так чи інакше” [7, с. 139–140]. Автори “Політологічного енциклопедичного словника” стверджують, що “необхідність політичної ідеології для сучасної України визначається потребами вироблення певної системи політичних поглядів, надання цій ідеологічній системі основоположного значення у виробленні політичного курсу держави та поширення знань про неї задля сприйняття її більшістю населення” [7, с. 141]. Таким чином, вироблення й оприлюднення **концептуальної української ідеології** стає необхідною умовою розбудови держави і її випереджального розвитку в далекоглядному майбутньому. При цьому кожна держава

і кожний народ розвиваються не відокремлено, а разом зі своїми історичними й етнічними сусідами згідно з об'єктивними тенденціями та закономірностями соціального розвитку, деякі з них набувають загальнолюдського значення.

Загальні тенденції соціального розвитку

На ці тенденції звернули увагу ще мислителі стародавніх часів (Платон, Аристотель, Полібій, Сима-Цянь, Дж. Віко, Н. Макіавеллі та ін.), які в загальних рисах помітили об'єктивну закономірність **почергової зміни домінування основних сфер організації суспільства** — духовної, політичної, економічної, що, на їхню думку, відповідали основним психічним сферам — пізнавальній, вольовій і чуттєвій. Зміна домінування в суспільному житті тієї чи іншої соціальної сфери, за Платоном, відбувається як результат зміни в суспільній свідомості **базових цінностей**, носіями яких виступають відповідні соціальні верстви (“правителі-філософи”, “воїни-стражі” та “господарники”). Основною причиною розшарування суспільства на різні верстви Платон вважав поділ праці, тобто диференціацію соціальних функцій, коли один стан займається переважно духовною діяльністю, другий — політичною, третій — матеріальним виробництвом (що загалом відповідає соціальному устрою практично всіх відомих держав Давнього світу). “Передача” влади від однієї соціальної верстви до іншої залежить як від суб'єктивних, так і від об'єктивних обставин (навіть космічних), згідно з якими “вищі” верстви поступово звільняють свої лідируючі позиції для значно “нижчих” (за Дж. Віко — це поступова зміна “релігійних”, “героїчних” і “громадянських” історичних часів). Звідси кругообіг форм соціального управління: від теократії та влади духовної аристократії до тиранії люмпенізованих і маргінальних верств населення [1; 3; 5; 6; 11].

Наприклад, Аристотель, Полібій, Макіавеллі й інші відомі соціальні мислителі вирізняли найкращі та найгірші державні форми: до перших вони зараховували монархію, аристократію та демократію, а до других — тиранію, олігархію, охлократію. При цьому негативні форми влади, за Полібієм, пов'язані з позитивними за об'єктивним законом: кожна позитивна форма переходить згодом у негативну (спотвореною формою монархії є тиранія, аристократії — олігархія, демократії — охлократія). Таке саме співвідношення виявляється не тільки всередині кожної пари формально однорідних видів влади, а й між формально різнорідними видами. Коли монархія переходить у відповідну їй спотворену форму, тобто тиранію, тоді на руїнах цієї останньої, у свою чергу, виростає аристократія. Після виродження аристократії в олігархію з'являється демократія, яка своєю чергою перероджується в охлократію. Демократія руйнується і переходить у беззаконня та панування сили, поки цей період масового здичавіння та інстинктів натовпу не закінчується встановленням самодержавної влади. Такий, на думку Полібія, **кругообіг державного устрою**, згідно з яким форми правління змінюються, переходять одна в іншу і знову повертаються [5, с. 259–261].

Наведена концепція базується, як ми бачимо, в основному на ідеях Платона, який процес розкладу попервах ідеальної держави (де панувала духовна аристократія) вбачав у поступовому пануванні тимократії (влада привілейованої більшості), олігархії (влада найбагатшої меншості), демократії (народна влада) й тиранії (одноособове деспотичне правління, див. **мал. 1**). Після періоду тиранії суспільство знову, через певний перехідний час, повертається до найбільш досконалої держави. У концепції Платона трьома психічним сферам (пізнавальній, вольовій та чуттєвій) відповідають три соціальні сфери (духовна, політична й матеріальна), а їм разом — три основні стани (духовна аристократія, світська

Мал. 1. Платонівський кругообіг державного устрою

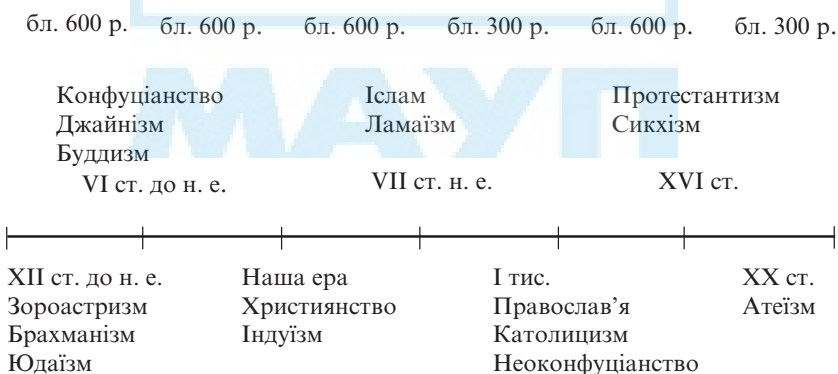
аристократія, трудящі), поділ яких історично зумовлений виконанням різних соціальних функцій, що потребують різних здібностей і відповідають певним базовим цінностям.

Базові цінності як регулятори розвитку

Подібні погляди на суспільно-історичний розвиток, зумовлений почерговою зміною **базових цінностей**, висловлювали й мислителі нового часу, зокрема П. Сорокін, К. Ясперс, М. Вебер, А. Тойнбі та ін. Наприклад, три типи культур П. Сорокіна (ідеаціональна, ідеалістична і чуттєва) становлять своєрідні цикли повторення та послідовної зміни базових цінностей (Віри, Розуму, Краси). Сучасний період європейської історії характеризується черговою зміною провідної цінності та пов'язаної з нею чуттєвої культури, за якою має з'явитися духовна (ідеаціональна) культура з від-

повідним світоглядом, який, за П. Сорокіним, і є основною класифікаційною ознакою соціокультурних суперсистем. Процес переходу такої суперсистеми від одного домінуючого світогляду до іншого супроводжується радикальною трансформацією соціальних інститутів і норм, довготривалими соціальними та культурними кризами, війнами та іншими катаклізмами. Названі явища дуже рідкісні: протягом трьох тисячоліть греко-римської та західної історії подібне спостерігалось тільки чотири рази. Такий масштаб сучасної кризи [10].

Зв'язок зміни соціокультурних систем визначається останнім часом ритмами космічних впливів, на чому наголошував іще Платон. Так, американський астроном Дж. Єдді, вивчаючи сонячну активність за останні 5 тис. років, виявив щось на зразок 900–1200-річного циклу, структура якого складається з двох півциклів (приблизно 600 і 300 років) і корелює зі змінами релігійно-етичних систем (див. мал. 2), а також з рухом культур у теорії П. Сорокіна. Так, нині рівень сонячної активності починає підвищуватися, тоді як раніше він перебував у точці мінімуму. Водночас “чуттєва” культура XV–XX ст. наближається до своєї межі, її починає змі-

Мал. 2. Часова зміна релігійно-етичних систем

новати нова, **духовно-орієнтована культура**, відбувається глобальна зміна соціокультурних типів, що характеризується низкою соціальних катаклізмів ХХ та початку ХХІ ст. [4].

Сучасні цивілізаційні зрушення

Наведеним вище концепціям відповідає в цілому й теорія постіндустріального суспільства, яка базується на розподілі всього суспільного розвитку на три основні етапи: доіндустріальне, індустріальне і постіндустріальне. В доіндустріальному (або традиційному) суспільстві визначальною була сільськогосподарська сфера з церквою та армією як головними інститутами суспільства, в індустріальному — промисловість із корпорацією та банком на чолі, у постіндустріальному — теоретичне знання з університетом як основним місцем його виробництва та збереження. Факторами переходу від індустріального, економічного суспільства до постіндустріального, за твердженнями Д. Бела, є такі:

- переважання сфери послуг (передусім інтелектуальних) над сферою матеріального виробництва;
- заміна класового розшарування професійним, що зумовлюється новою роллю науки, культури й освіти;
- надання теоретичному знанню центрального місця у визначенні політики суспільства, перетворення університетів у його основні інститути;
- поява нової правлячої еліти з високим рівнем знань і освіти, пов'язана зі змінами, що відбуваються в соціальній структурі суспільства, де новим критерієм соціальної стратифікації стає не власність, а рівень знань і компетентності [9].

Неважко побачити у факторах постіндустріального (або постеконічного) суспільства основні ознаки нової духовної епохи, ери знань, яка базується вже не на матеріальних

(“чуттєвих”) цінностях, а на цінностях насамперед духовних, що відповідає означеним вище тенденціям суспільно-історичного розвитку. Причому окремі дослідники (наприклад, Д. Рісмен) встановили **взаємозв'язок між відповідними типами суспільств, демографічними ситуаціями і переважним типом соціального характеру**. Так, у суспільствах, які перебувають на стадії “високого потенціалу приросту населення”, коли смертність і народжуваність приблизно однакові й дуже високі, а приріст населення при цьому незначний, переважає аграрно-добувальний сектор економіки й “орієнтований-на-традицію” соціальний характер. У суспільствах, які перебувають на стадії “перехідного зростання населення” (перевищення народжуваності над смертністю) переважає індустріальний сектор і “орієнтований-на-себе” соціальний характер. У суспільствах на стадії “початку спаду населення”, коли народжуваність і смертність приблизно однакові та низькі, а зростання населення вельми незначне, переважає “обслуговуючий” сектор економіки й “орієнтований-на-інших” характер [8]. На наш погляд, існує також стадія “загрозливого зменшення населення”, на якій показники смертності відносно високі, а народжуваності — низькі, що відповідає суспільствам перехідного типу з кризовим станом практично всіх сфер соціального життя (те, що відбувається нині в Україні) і типом соціального характеру, запозиченого в епоху тоталітаризму (“орієнтованого-проти-всіх”). Але ця стадія не може бути довготривалою, оскільки є перехідною до нового типу суспільства і формування відповідного соціального характеру (орієнтованого на духовні традиції та цінності).

При цьому варто враховувати **культурно-етнічні фактори**, оскільки людство, як відомо, складається з окремих народів із властивими їм відмінностями. Так, у сучасній Європі проживають три основні **суперетноси** — романський, германський та слов'янський, останній з яких найчисленніший

і, найвірогідніше, наймолодший, а отже, і найперспективніший щодо історичного майбуття. Заміна провідних суперетносів у західній цивілізації за всю відому історію людства (тобто приблизно за 5 тис. років) відбувалася приблизно в такий спосіб: панування семітсько-хамітського світу (Давній Єгипет і Месопотамія) змінилося домінуванням хаміто-грецького (крито-мікенська культура, Давня Греція), який був замінений розквітом греко-римського світу (античність), а останній поступився першістю романо-германському світу, занепад якого ми, очевидно, спостерігаємо в сучасну епоху.

Наступним європейським лідером може стати **слов'янський суперетнос**, який, на нашу думку, найбільшою мірою відповідає сучасним “викликам” історичного часу. Так, якщо виходити ще з платонівської єдності соціального та психічного, можна припустити, що всі суперетноси, які утворюють європейське населення і є безумовно єдиним цілим, несуть водночас кожен свою домінуючу метапсихічну сферу: романський — передусім емоційну, германський — вольову, а слов'янський — пізнавальну. Оскільки наступна історична доба визначається багатьма дослідниками як духовна, як епоха знань, то й основним носієм її, найімовірніше, буде той суперетнос, для якого провідною є саме **пізнавальна сфера**.

Ідеологічні орієнтири

Усе зазначене вище спонукає до пошуків найвідповідніших соціальних ідеалів (ідеологічних типів), які б орієнтували наше суспільство у просуванні до бажаного майбутнього з огляду на об'єктивно існуючі тенденції соціального розвитку. Сучасній політології відомі чотири **основні ідеологічні типи**, які мають такі узагальнюючі (і тому часто умовні) характеристики:

- *консерватизм* (від. лат. *conservare* — зберігати, охороняти) — політична ідеологія і практика суспільно-політичного життя, яка орієнтується на збереження та підтримання традиційних цінностей і морально-правових засад, що лежать в основі сім'ї, нації, релігії та власності. Попри різні форми консерватизму притаманні **спільні ідейні риси**: орієнтація на загальний морально-релігійний порядок; переконання про нерівність здібностей людей; ставлення до конституції як до Богом даного порядку; упевненість у необхідності панування закону та законслухняності як форми індивідуальної свободи; переконання, що суспільство стоїть вище за окремого індивіда, а права людини випливають з її обов'язків; заперечування, особливо останнім часом (неоконсерватизм) державного втручання в економіку, оскільки воно здатне гальмувати розвиток вільного ринку і конкуренції тощо;
- *лібералізм* (від лат. *liberalis* — вільний) — політична та ідеологічна течія, що об'єднує прихильників парламентського устрою, вільного підприємництва і демократичних свобод. Згідно з ліберальним ідеалом мета створення держави — збереження і захист природних прав людини. У суспільстві надається **пріоритет громадянським свободам** над політичними, юридичними та моральними нормами. Політичному стилю лібералізму властиві прагматизм, меркантилізм, раціоналізм. Для сучасного неолібералізму характерними є посилення державно-монополістичного регулювання економіки, інституціоналізація нових форм державного втручання в суспільне життя;
- *соціалізм* (від лат. *socialis* — суспільний) — учення і теорії, які утверджують ідеал суспільного устрою, що ґрунтується на суспільній власності в різноманітних формах, на відсутності експлуатації, справедливому розподілі благ залежно від затраченої праці, на основі соціально забезпеченої свободи особистості. **Марксистський підхід** роз-

глядає соціалізм як першу, нижчу, незрілу фазу комунізму, який приходить на зміну капіталізму та характеризується революцією, ліквідацією приватної власності й “експлуататорських” класів, провідною роллю (диктатурою) пролетаріату, соціальною рівністю та ін. Із **соціал-демократичної** точки зору соціалізм розглядається як суспільний лад, який досягається не революційною ліквідацією капіталізму, а його реформуванням зі збереженням приватної власності, забезпеченням зростання “середнього класу”, досягненням вищого рівня соціальної рівності і справедливості. Однак у практично-політичному сенсі реалізація ідей соціалізму через масове насильство, заборону приватної власності, політичної та духовної опозиції тощо протиставила цей суспільний лад свободі й демократії;

- **анархізм** (від грецьк. *anarchia* — безвладдя) — ідейно-теоретична й суспільно-політична течія, в основі якої — заперечення інституціонального, насамперед державного, управління суспільством. Спільним для ідеологів анархізму є критика капіталізму і проголошення заміни його шляхом революції іншим ладом. Анархізм вимагав негайної **ліквідації держави**, яку вважав другою (за церквою) основною помилкою влади. Проте безвладдя для анархізму не тотожне безладдю: він передбачає формування “знизу” системи професійних, виробничих, територіальних осередків, асоціацій за федералістичним принципом. Масового характеру цей рух не набув і його теоретичні настанови в жодній країні не були реалізовані [7, с. 19–20, 165, 184–185, 328–329].

Таким чином, кожний із наведених соціальних ідеалів відрізняється один від одного різними принципами організації суспільства в його основних сферах — політичній, економічній, духовній, що наведено в **табл. 1**. Якщо “накласти” ці ідеологічні типи на розглянуті вище концепції соціаль-

Основні характеристики ідеологічних типів

Соціальні ідеали	Соціальні сфери		
	Політична	Економічна	Духовна
1	2	3	4
<p>Консерватизм Основні принципи: збереження традиційних цінностей і морально-правових засад Соціальна база: усі верстви населення (народна ідеологія) під проводом духовно-орієнтованої еліти</p>	<p>Конституційна демократія, верховенство закону, пріоритет прав суспільства, орієнтація на духовні цінності</p>	<p>Розподіл власності, розвиток вільного ринку та конкуренції</p>	<p>Релігійність, патріотизм, народна єдність</p>
<p>Лібералізм Основні принципи: прагматизм, меркантилізм, раціоналізм. Соціальна база: середній та вищий (олігархія) класи</p>	<p>Парламентська демократія, верховенство громадянських свобод, пріоритет прав людини, орієнтація на матеріальні цінності</p>	<p>Приватна власність, промисловий капіталізм із його крайньою формою у вигляді економічного монополізму</p>	<p>Антиклерикалізм, індивідуалізм, імперський космополітизм</p>
<p>Соціалізм Основні принципи: диктатура влади, ліквідація власності, соціальна рівність Соціальна база: робітники та нижчі прошарки “середнього” класу</p>	<p>“Демократичний централізм”, верховенство “революційної необхідності”, пріоритет прав номенклатури, орієнтація на цінності політичної діяльності</p>	<p>Суспільна власність, “зрівнялівка”, крайній ступінь — економічне безправ’я</p>	<p>Атеїзм, колективізм, інтернаціоналізм</p>

1	2	3	4
<p>Анархізм Основні принципи: заперечення влади, порядку, дисципліни, заперечення влади, порядку, дисципліни, авторитету</p> <p>Соціальна база: маргінальні та люмпенізовані прошарки, декласовані елементи</p>	<p>Децентралізація влади до її повної відсутності, верховенство “абсолютної свободи”, відсутність прав і орієнтація на споживчі цінності</p>	<p>Розподіл власності до її повного заперечення</p>	<p>Войовничий атеїзм, крайній індивідуалізм, заперечення національної належності</p>

ного розвитку, то схема поступового ідеолого-історичного руху людства може бути такою:

консерватизм → лібералізм → соціалізм → анархізм → тоталітаризм → перехід до суспільства, яке знову ґрунтується на консервативних засадах.

Консервативна ідеологія як адекватна відповідь на “виклики” майбутнього

Єдиним ідеологічним типом сучасного суспільного розвитку, який найбільше відповідає його об’єктивно діючим тенденціям і закономірностям, може бути, як впливає з наведеного вище, лише **консерватизм**, що ґрунтується на духовних цінностях і засадах патріотизму, традиційній релігії, суперетнічній єдності, міцності шлюбно-сімейних відносин, верховенства закону, свідомого вибору історичної долі. При цьому притаманний консерватизму **націоналізм** слід розуміти тільки в його позитивному сенсі, а саме як патріотизм, який не має нічого спільного з нацизмом, шовінізмом, расизмом та іншими расово-етнічними збоченнями, що мали або мають місце, як правило, на тлі соціалістичних (націонал-

соціалізм) або ліберальних (імперський космополітизм) течій. Для розвитку саме **українського консерватизму** дуже слушним, на нашу думку, було б вивчення і повернення в суспільно-політичне життя багатьох традицій та морально-правових норм **українського козацтва**, яке є і залишається унікальним суспільно-історичним явищем не тільки європейського, а й світового масштабу.

Аналіз багатьма дослідниками тенденцій світового розвитку викликав критичну невпевненість у майбутньому, яке обіцяли комунізм і лібералізм (перший з них базувався на приматі політичних цінностей, другий — економічних). При цьому визнана сьогодні неможливість втілення лібералізму може призвести до катастрофічних наслідків, дуже негативних для всієї західної системи, оскільки вони означають її повну трансформацію: один із цих наслідків полягає в тому, що ліберальні західні держави можуть стати **фашистськими**. Аналіз лібералізму засвідчує, що його основні компоненти — демократія, права людини, правова держава та ринкова економіка — несумісні, тобто причини породжених ним соціальних конфліктів невіршувані в принципі. Таким чином, лібералізм — це справжня **утопія**, подібна до соціалістичної (комуністичної) ідеології, і тому дуже ймовірно, що історія СРСР стане історією США, а тотальний крах марксизму є лише передвісником краху західного лібералізму — основної течії сучасності (до речі, появу як марксизму, так і лібералізму деякі дослідники пов'язують з одним джерелом — *деструктивними сіано-масонськими колами*). Розвиток подій після закінчення “холодної війни” демонструє, на переконання багатьох учених, триумф не ліберальної демократії, а **націоналізму та етнізму**, що підтверджує домінування в майбутньому саме патріотично-консервативного ідеалу, який ґрунтується на духовних (а не на політичних чи економічних) цінностях [4, с. 480, 487–496].

Втіленню тих чи інших ідеологічних типів у суспільне життя слугують різні **політичні партії**, які класифікуються за різними ознаками (див. **табл. 2**) і можуть бути об'єднані на одній із чотирьох відомих ідеологічних платформ — консервативній, ліберальній, соціалістичній, анархічній. При цьому назва українських партій часто не відповідає їх ідеологічному та кадровому змісту, що, на наш погляд, потребує ретельного політологічного аналізу й оприлюднення класифікації дійсних, а не декларованих ознак усіх численних вітчизняних партій. Це дасть змогу виявити основні по-

Таблиця 2

Класифікація (типологія) політичних партій

Класифікаційні ознаки	Різновиди партій
За класовою належністю	Буржуазні (буржуазно-поміщицькі), селянські, робітничі (комуністичні, соціал-демократичні), робітничо-селянські та ін.
За віросповіданням та етнічними ознаками	Християнські, мусульманські, індуїстські, юдейські та ін.
За ідеологічною доктриною	Консервативні, ліберальні, соціалістичні, анархічні, нетрадиційні
За змістовим спрямуванням	Ідеологічні, бізнес-інтересів, правлячої еліти, регіональної еліти, галузевої еліти
За ставленням до влади	Правлячі, опозиційні, нейтральні
За місцем у системі влади	Парламентські і непарламентські, легальні і нелегальні
За організаційною структурою	Кадрові, масові
За формами та методами управління	Ліберальні, демократичні, авторитарні, диктаторські
За ставленням до суспільного прогресу	Радикальні, консервативні, реформістські або ліві, центристські, праві

літичні сили (згідно з їхніми соціальними ідеалами), об'єднати всі патріотично-консервативні партії в одному потужному блоці, який у сучасних умовах є найбільш прогресивним, найбільш народним і найбільше відповідає загальносвітовим і національним тенденціям історичного розвитку нашої України.

Література

1. *Аристотель*. Соч.: В 4 т.: Пер. с древнегреч. / Под общ. ред. Д. И. Доватура. — М., 1983.
2. *Бибик В. М.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. — К., 2001.
3. *Вико Дж.* Основания новой науки об общей природе наций. — Л., 1940.
4. *Волков Ю. Г., Поликарпов В. С.* Человек: Энцикл. словарь. — М., 1999.
5. *Гончаров В. В.* Руководство для высшего управленческого персонала. — М., 1993.
6. *Платон*. Соч.: В 4 т.: Пер. с древнегреч. — М., 1990–1994.
7. *Політологічний енциклопедичний словник*: Навч. посіб. — К., 1997.
8. *Рисмен Д.* Некоторые типы характера и общество // Социол. исслед. — 1993. — № 3.
9. *Современная западная социология*: Словарь. — М., 1990.
10. *Сорокин П. А.* Человек. Цивилизация. Общество: Пер. с англ. / Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонова. — М., 1992.
11. *Щокін Г. В.* Стан і перспективи розвитку України і світу // Проблеми та перспективи української реформації: Кол. моногр. — К., 2001.
12. *Щёкин Г. В.* Диалог цивилизаций: новые принципы организации мира. — К., 2002.

Collected articles of well-known Ukrainian scientist and education organizer G. Shchokin are dedicated to problems of contemporary anti-culture attack and to preservation of real cultural wealth. Anti-culture which is introduced by “new elite” (pseudo-elite) is now the largest threat for preservation and further mankind development. Different appearances of anti-culture and ways of its negotiations are considered in series of articles which are proposed for readers’ attention not being indifferent to humanity fate and their homeland.

It is meant for wide readers’ audience.

Бібліотека журналу “Персонал”

Щокін Георгій Васильович

**КУЛЬТУРА
І АНТИКУЛЬТУРА:
ХТО КОГО?**

Статті

Shchokin, Georgiy V.

**CULTURE
AND ANTI-CULTURE:
WHO AND WHOM?**

Articles

Відповідальний редактор *М. В. Дроздецька*

Редактор *Л. В. Логвиненко*

Комп’ютерне верстання *М. І. Фадєєва*

Оформлення обкладинки *М. В. Куліков*

Підписано до друку 30.10.03. Формат 60×84^{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 4,65. Облік.-вид. арк. 3,42. Тираж 3000 пр. Зам. № 3-1067

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 8 від 23.02.2000*

ДП “Експрес-Поліграф”
04080 Київ-80, вул. Фрунзе, 47/2

Свідоцтво ДК № 247 від 16.11.2000